

Förord

I budgetpropositionen för 2001 tillkännagav regeringen att man avsåg att tillsammans med idrottsrörelsen upprätta en handlingsplan för att motverka dopning inom idrotten.

Regeringen beslöt den 1 februari 2001 att det inom Regeringskansliet skulle tillsättas en arbetsgrupp med detta uppdrag, till vilken statsrådet Ulrica Messing skulle utse ledamöter, bland dem en ordförande, samt besluta om experter och sekreterare.

Lars Lilja, riksdagsledamot och ordförande i Västerbottens distriktsidrottsförbunds dopningskommitté, förordnades till ordförande. Lars Andersson, konsulent i Karlstads kommuns fritidsförvaltning och styrelseledamot i Värmlands Idrottsförbund, Ann-Charlotte Eklöf, sjuksköterska vid Dopingjouren vid Huddinge Universitetssjukhus, Ingemar Nyman, generalsekreterare i Svenska Friidrottsförbundet, Ulf Näslund, ordförande i Svenska Cykelförbundet, Ann-Katrin Olsson, fritids- och kulturchef i Höörs kommun, ledamot i Riksidrottsstyrelsen och i Dopingkommissionen, samt Kristina Thurée, ledamot i styrelsen för Centrum för Idrottsforskning förordnades som ledamöter. Till experter förordnades Leif Hansson, ämnessakkunnig i Socialdepartementet, och Kenneth Wising, departementssekreterare i Näringsdepartementet. Till sekreterare slutligen förordnades Kristina Olinder, ordförande i Dopingkommissionen och kommunjurist i Falköpings kommun. Som biträde har Håkan Nyberg, chef för RF:s antidopningsenhet medverkat.

Arbetsgruppen skulle redovisa sitt arbete senast den 30 september 2001, men har fått förlängt förordnande till den 30 november 2001.

Stockholm i december 2001

Lars Lilja
ordförande

Kristina Olinder
sekreterare

Innehåll

Förord.....	3
Förkortningar	9
Sammanfattning	11
Författningsförslag	17
1 Inledning.....	19
1.1 Uppdragets innehåll	19
1.2 Genomförande av uppdraget	20
2 Bakgrund.....	21
2.1 Liten historik	21
2.2 Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel (SFS 1991:1969)	23
2.3 Utredningen om dopnings betänkande Doping i folkhälsoperspektiv (SOU 1996:126) och regeringens proposition Åtgärder mot dopning (1998/99:3).....	23

2.4	Idrottsutredningens betänkande Idrott & Motion för livet (SOU 1998:76) och regeringens proposition En idrottspolitik för 2000-talet 1998/99:107	24
2.5	Nordiskt samarbete	25
2.6	Europarådets antidopningskonvention	26
2.7	Arbete mot dopning inom EU	27
2.8	The World Anti Doping Agency (WADA)	29
2.9	The International Anti Doping Arrangement (IADA)	31
3	Uppföljning av antidopningsarbetet efter dopningsutredningen	33
3.1	Förebyggande åtgärder	33
3.1.1	Information	33
3.1.2	Gymproblematiken	35
3.2	Nuvarande åtgärder för att begränsa tillgången på dopningsmedel	36
3.2.1	Rikskriminalpolisen	36
3.2.2	Tullverket	38
3.3	Ändringar i dopningslagen och andra lagar	38
3.4	Vård, behandling och rehabilitering	40
3.5	Utbildning och forskning	42
3.5.1	Utbildning	42
3.5.2	Forskning	43
3.6	Arbetsgruppens bedömning	44
4	Idrottsrörelsens antidopningsarbete	47
4.1	Inledning	47

4.2	Idrottens verksamhetsidé avseende antidopningsarbetet.....	48
4.3	RF:s arbete mot dopning.....	50
4.4	RF:s organisation för antidopningsverksamheten	63
5	Särskilda frågeställningar	67
5.1	Gymproblematiken	67
5.1.1	Dopningsutredningens kartläggning och slutsatser	68
5.1.2	Möjligheten att tvinga någon att underkasta sig dopningskontroll genom avtal.	71
5.1.3	Möjligheten att utestänga personer från att vistas i lokaler där allmänheten normalt har tillträde.....	72
5.1.4	Andra möjligheter att komma tillrätta med bruket av dopningsmedel på gym	73
5.2	Kosttillskott och naturläkemedel.....	77
5.3	Forskning.....	82
5.4	Dopningslaboratoriets finansiering.....	83
5.5	Dopingjouren	85
5.5.1	Finansiering.....	85
5.5.2	Verksamhet.....	86
5.6	Organisationsform för en nationell antidopningsenhet.....	89
6	Mål och åtgärder	93
6.1	Övergripande mål.....	93
6.2	Ökat antal dopningskontroller inom RF-idrotten.....	94
6.3	Förstärkt utbildning och information.....	95

6.4	Ökade insatser för att skapa samverkan.....	97
6.5	Dopningsfritt på gym.....	98
7	Övriga förslag	101
7.1	Finansiering av Dopinglaboratoriet	101
7.2	Dopingjouren, uppgifter och finansiering	102
7.3	Kosttillskott.....	103
7.4	Ändringar i dopningslagen.....	104
7.5	Vård och rehabilitering.....	105
7.6	Forskning.....	106
8	Ekonomiska konsekvenser	107
Bilaga 1		109
	Arbetsgruppens uppdrag.....	109
Bilaga 2		111
	Antidopningsarbetet i Sverige i förhållande till Europarådets Anti Doping Convention	111
Bilaga 3		131
	Ett exempel på samverkan på regional nivå.....	131

Förkortningar

AAS	Anabola androgena steroider, benämns ofta felaktigt i dagligt tal anabola steroider, eller t.o.m. endast anabola.
CIF	Centrum för idrottsforskning.
DF	Distriktsidrottsförbund, RF:s regionala organisation.
Gym	I rapporten använt uttryck för lokal för styrketräning.
IADA	International Anti Doping Arrangement, ett samarbetsorgan mellan ett antal stater, syftande till kvalitetscertifierade dopningskontroller, enligt IQC (se nedan).
IOK	Internationella Olympiska Kommittén, som hittills har ansvarat för listan över förbjudna substanser och metoder m.m.
ISDC	International Standard for Doping Control, den standard som ligger till grund för kvalitetssäkrade rutiner för dopningskontroll.

ISF	Internationella specialförbund, exempelvis IAAF (International Association of Athletic Federations).
IQC	International Quality Concept, IADA:s kvalitetsidé.
NADO	National Anti Doping Organisation, benämning på en nationell antidopningsorganisation.
RF	Riksidrottsförbundet, huvudorganisation för 67 specialidrottsförbund, ansvarigt för antidopningsarbetet inom RF-idrotten.
RS	Riksidrottsstyrelsen, RF:s beslutande organ när inte RF-stämman är sammankallad.
SDF	Specialidrottsförbundens regionala organisation.
SF	Specialidrottsförbund, exempelvis Svenska Friidrottsförbundet, Svenska Cykelförbundet etc.
SKKF	Svenska Kroppskulturförbundet, ett utanför RF stående idrottsförbund.
SOK	Sveriges Olympiska Kommitté.
WADA	World Anti Doping Agency, Världsan antidopningsbyrå.

Sammanfattning

En bakgrund till arbetsgruppens arbete i form av en liten historik och en beskrivning av faktorer som har betydelse för antidopningsarbetet lämnas i Kapitel 2. Europarådets antidopningskonvention har också varit en utgångspunkt för gruppens arbete. Anledningen till detta är att det är statens ansvar att följa konventionen. Inom övervakningsgruppen för konventionen pågår en diskussion om hur staternas följsamhet gentemot konventionen skall kunna utvärderas. Av den anledningen beskrivs Sveriges förhållande till konventionen. Denna redovisas i bilaga 2.

I rapporten beskrivs vad som hänt efter dopningsutredningen och idrottsutredningen (Kapitel 3). Vidare kommer en del slutsatser att dras från denna genomgång (Avsnitt 3.6).

Idrottsrörelsens antidopningsarbete beskrivs i Kapitel 4. Arbetsgruppens har även gjort en bedömning av åtgärder för att bekämpa missbruk i idrottsrelaterad verksamhet utanför den organiserade idrottsrörelsen. Det som avses är i första hand sådan träningsverksamhet som försiggår i lokaler för styrketräning, som här benämns gym. Denna fråga har behandlats ganska ingående redan i dopningsutredningen och tas upp till förnyad diskussion i denna rapport (Avsnitt 5.1).

Arbetsgruppen har också funnit det angeläget att belysa ytterligare ett antal frågor, nämligen regleringen av innehållet i kosttillskott (Avsnitt 5.2), behovet av forskning när det gäller orsaker och effekter av missbruk av dopningsmedel (Avsnitt 5.3), finansieringen av Dopinglaboratoriet (Avsnitt 5.4) och Doping-

jouren vid Huddinge Universitetssjukhus (Avsnitt 5.5) samt organisationsformen för Dopingkommissionen (Avsnitt 5.6).

Med kartläggningen som underlag har mål för idrottsrörelsens antidopningsarbete föreslagits, liksom åtgärder som kan vara ägnade att uppnå målen (Kapitel 6). Dessutom lämnas ytterligare ett antal förslag i Kapitel 7.

I Kapitel 8 belyses de ekonomiska konsekvenserna av arbetsgruppens förslag.

Arbetsgruppen har inte haft någon möjlighet att företa egna undersökningar eller utforska innehållet i andra undersökningar beträffande användningen av dopningsmedel utanför den organiserade idrotten. Med hänvisning till det ökade antalet beslag som redovisas från tull och polis torde inte missbruket i samhället ha minskat. I stället har från olika håll framförts den uppfattningen att missbruket är mycket oroande. Arbetsgruppen har utgått från att det alltså finns anledning att vidta åtgärder för att minska detta missbruk.

Arbetsgruppen har diskuterat om ordet ”doping” eller ”dopning” skall användas. Doping var det ord som användes i allmänt språkbruk ända till dess Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel infördes och är inom idrotten alltså det som används. Dopingkommissionen, Dopinglaboratoriet och Dopingjouren heter också just så. Dopningsutredningen förespråkade att det skulle heta doping och använde konsekvent det ordet i sin utredning. Regeringen gjorde dock den bedömningen att ordet dopning även fortsättningsvis bör användas i berörda lagar. Ordet ”dopning” kommer sålunda att användas i denna handlingsplan utom när det gäller namn på funktioner eller benämningar inom idrotten.

Arbetsgruppen har också diskuterat benämningen av det som i dagligt tal kallas anabola steroider, eller t.o.m. bara anabola. Den korrekta benämningen är dock anabola androgena steroider med en accepterad förkortning AAS. I denna rapport kommer den korrekta benämningen eller förkortningen att användas.

Arbetsgruppens förslag till Handlingsplan mot dopning som redovisas i Kapitel 6 och 7 är följande:**Övergripande mål**

All idrottsverksamhet - såväl den verksamhet som organiseras av Riksidrottsförbundet som övrig verksamhet - skall vara dopningsfri.

Åtgärder för att uppnå det övergripande målet***Ökat antal dopningskontroller inom RF-idrotten***

Antalet dopningskontroller inom idrotten skall öka med 50 procent utifrån 2002 års nivå under en treårsperiod. Effekterna av en ökning av antalet kontroller skall utvärderas innan beslut fattas om en ytterligare ökning.

Förstärkt utbildning och information

- Riksidrottsförbundet och SISU skall ta ett större ansvar för att information och utbildning når ut till idrottande ungdomar, idrottsledaren m.fl. inom idrottsrörelsen på central, regional och lokal nivå.
- Även utbildningsinsatser för andra målgrupper, som exempelvis tull, polis, lärare fritidspersonal och sjukvårdspersonal, skall öka.

- SF, DF och föreningar uppmuntras att söka projektmedel för att utveckla metoder för att utbilda och informera om dopning på ett verkningsfullt sätt.
- En för alla intresserade lättillgänglig bred kunskapsbank som kontinuerligt uppdateras bör skapas. Kunskapsbanken skall administreras av Dopingjouren.

Ökade insatser för att skapa samverkan

En ökad samverkan skapas mellan myndigheter och organisationer på central, regional och lokal nivå.

Dopningsfritt på gym

- Samverkan inleds mellan aktörer som driver verksamhet för styrketräning och för allmän konditionsträning med syfte att skapa dopningsfria träningsmiljöer.
- Frågan om en lagstiftning som möjliggöra dopningskontroller och sanktionsförfarande för icke RF-föreningsanslutna tränande utreds ytterligare.

Övriga förslag

Finansiering av Dopinglaboratoriet

Medel reserveras för att bereda Dopinglaboratoriet tillräckliga resurser för forskning, metodutveckling och investeringar.

Dopingjouren, uppgifter och finansiering

- Dopingjouren skall ansvara för utveckling och administration av den föreslagna kunskapsbanken.
- Dopingjouren skall svara för samordningen av den föreslagna centrala samverkansgruppen.
- Dopingjouren skall garanteras en fortsatt finansiering som täcker de behov ovannämnda ansvar ställer samt som ger möjlighet till fortsatt verksamhet med rådgivning och kunskapsspridning.

Kosttillskott

Livsmedelsverket får i uppdrag att utreda hur säkerhet kan skapas om innehållet i kosttillskott som säljs på den svenska marknaden.

Ändringar i dopningslagen

- Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel ändras så att den även kommer att innefatta s.k. biologiska prekursorer till anabola androgena steroider och testosteron
- Statens folkhälsoinstitut får ansvaret att avgöra vilka medel som omfattas av dopningslagen.

Vård och rehabilitering

Socialstyrelsen i samverkan med Statens beredning för medicinsk utvärdering får i uppdrag att samla in den kunskap som finns om hur missbrukare av anabola steroider kan vårdas och för att rekommendationer för behandlingen av missbrukare utarbetas.

Forskning

Forskning rörande såväl orsaker till missbruk av dopningsmedel som medicinska och andra effekter av ett sådant missbruk i idrotten eller i samhället i sin helhet intensifieras.

Författningsförslag

Förslag till Lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel

1 §

Nuvarande lydelse

Denna dag gäller

- a) syntetiska anabola steroider,
- b) testosteron och dess derivat,
- c) tillväxthormon,
- d) kemiska substanser som ökar produktion och frigörelse av testosteron och dess derivat eller av tillväxthormon.

Föreslagen lydelse

Denna lag gäller

- a) syntetiska anabola *androgena* steroider,
- b) testosteron och dess derivat,
- c) *kemiska substanser som omvandlas till anabola androgena steroider eller testosteron,*
- d) tillväxthormon,
- e) kemiska substanser som ökar produktion och frigörelse av testosteron och dess derivat eller av tillväxthormon.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002

1 Inledning

1.1 Uppdragets innehåll

Arbetsgruppen skall

- lämna en redogörelse för nuvarande arbete och insatser som idrottsrörelsen, myndigheter och andra organisationer genomför för att motverka dopning inom idrotten,
- formulera förslag till tydliga mål för den fortsatta verksamheten,
- beskriva lämpliga insatser för att målen skall uppnås,
- vid behov lämna förslag till ändrad inriktning av nuvarande arbete.

Arbetsgruppen åläggs också att redovisa en bedömning av behov och åtgärder för att bekämpa missbruk av dopningsmedel inom sådan idrottsrelaterad verksamhet, som inte bedrivs i regi av den organiserade idrottsrörelsen.

Arbetsgruppen bör under arbetets gång ha en nära dialog med och hämta in kunskap och information från myndigheter och organisationer som på olika sätt är verksamma med frågor som rör dopning.

Uppdraget redovisas i bilaga 1.

1.2 Genomförande av uppdraget

Arbetsgruppen har haft sju sammanträden.

För genomförande av sitt uppdrag har arbetsgruppen besökt Dopinglaboratoriet på Huddinge Universitetssjukhus och Dopingjouren vid Avd Klinisk Farmakologi vid samma sjukhus. Arbetsgruppen har vidare fått information av Gunnar Hermansson, Rikskriminalen, och av Peter Kröjs, Generaltullstyrelsen. Inbjudna har också varit Kenneth Wiklund, ordförande i Svenska Kroppskulturförbundet (SKKF) Staffan Sahlström, IDTM (ett privat företag som sysslar med urinprovs-kontroller för bl.a. SKKF) samt Katarina Woxnerud, bl.a. aktiv med utbildning av instruktörer m.m. för styrketräning, på s.k. gym.

Sekreteraren har besökt den arbetsgrupp i Norge som haft i uppdrag att utreda organisationsformen för den norska mot-svarigheten till Dopingkommissionen. Vid ett besök hos Nätverket mot anabola androgena steroider inhämtades också information om arbetet vid Beroendecentrum vid Universitets-sjukhuset i Örebro. Sekreteraren och Håkan Nyberg har besökt Livsmedelsverket i Uppsala för att diskutera hur man skall kunna kontrollera innehåll i kosttillskott och få information om vilka substanser som finns i sådana.

Uppgifter till historiken har hämtats från Åke Andrén-Sandbergs bok "Doping" (andra upplagan) och Steven Ungerleider "Faust's Gold".

2 Bakgrund

Detta kapitel innehåller en kortfattad historik om bruket av dopningsmedel och hur missbruket har bekämpats. Dessutom redogörs för dopningsutredningens resp. idrottsutredningens förslag, Europarådets konvention mot dopning i idrotten, samt en översiktlig beskrivning av vad som hänt i Europarådet, inom EU, Världsantidopningsbyrån, WADA, och International Anti-doping Arrangement, IADA.

2.1 Liten historik

Ordet ”dop” kommer från kaffrerna i södra Afrika, där dop bestod av en stark dryck, innehållande bl.a. delar från en nöt, alkohol och xantiner. Ordet dök senare upp inom häst- och hundkapplöpningen. Ordet dopning beskrevs första gången i en ordlista 1889 som en opiatlösning som hästar fick före en tävling.

För att höja prestationsförmågan i de antika idrottstävlingarna i Grekland, cirka 300 år f. Kr., användes svampextrakt, brygder och liknande.

I den modernare idrottsvärlden förekom dopningsdiskussioner i anslutning till kanalsimningarna i Amsterdam 1865.

I slutet av 1800-talet förekom dopning i större eller mindre omfattning inom cykelsporten och 1960 och 1967 inträffade två dödsfall inom den idrotten. Även inom andra idrotter har dödsfall inträffat, framförallt i simning i forna Östtyskland enligt

numera publicerade fakta. Det internationella cykelförbundet var det första som införde regler mot dopning i sina stadgar.

Dopningstester i Olympiska Spel genomfördes första gången samband med Vinter-OS i Grenoble 1968, men problemet hade aktualiserats inom Internationella Olympiska Kommittén, IOK, redan 1962. Anabola androgena steroider förbjöds först 1975 och de första testerna genomfördes 1976.

Inom Riksidrottsförbundet har alltsedan 1970-talet bedrivits ett aktivt antidopningsarbete. År 1973 startade en informell Dopinggrupp, som 1975 ombildades till Dopingkommittén. Vid Riksidrottsmötet 1977 infördes det första mer genomarbetade regelverket som gjorde det möjligt att bestraffa idrottare som använt förbjudna medel. Samtidigt bildades Dopingkommissionen.

Vid ishockey-VM 1974 fälldes en svensk ishockeyspelare för vad vi i dag skulle kalla misstagsdopning, då han fått i sig efedrin genom att ta en hostmedicin. År 1981 fick Sverige sitt första kända steroiddopningsfall. 1984 framtogs en svensk brottare sin OS-medalj på grund av dopning.

Genom de senaste årens rättsprocesser avseende dopning i Östtyskland har mycket skrivits i frågan. Bl.a. har Associated Press i mars 1998 rapporterat att uppgifter från statliga arkiv ger vid handen att 10 000 östtyska idrottare var dopade under en tidsperiod av trettio år.

Den av IOK – från början vart fjärde år inför de olympiska spelen, senare varje år – fastställda listan över förbjudna substanser och metoder används i olika länder och inom olika idrotter för att ange vad som är att anse som dopning. Till listan har fogats en del procedurregler, som också använts i bestraffningsproceduren världen över. IOK:s regelverk har därför haft en viss harmoniserande verkan på antidopningsarbetet i olika länder.

2.2 Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel (SFS 1991:1969)

Det finns ingen lag som berör dopningskontroller inom idrotten. De stadgar som antagits av Riksidrottsmötet/RF-stämman gäller för de specialförbund som är medlemmar i Riksidrottsförbundet och binder även de idrottare som är medlemmar i föreningar tillhöriga specialförbunden. Dessa stadgar medger kontroller inom idrotten. Dopningsärenden inom idrotten hanteras sålunda helt inom idrotten.

Mot bakgrund av att det under 1980-talet visade sig att bruket av dopningsmedel även förekom utanför den organiserade idrotten, förordnades en särskild utredare att se över frågan om bruket av dopningsmedel. Utredarens förslag ledde till antagandet av Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel. Lagen trädde i kraft den 1 april 1992.

Lagen förbjöd införsel, överlåtelse, framställning, förvärv i överlåtelssyfte, utbudning till försäljning och innehav av de substanser som omfattades av lagen. Dessa var syntetiska anabola steroider, testosteron och dess derivat, tillväxthormon och kemiska substanser som ökar produktion och frigörelse av testosteron och dess derivat eller av tillväxthormon.

2.3 Utredningen om dopnings betänkande Doping i folkhälsoperspektiv (SOU 1996:126) och regeringens proposition Åtgärder mot dopning (1998/99:3)

Regeringen beslutade den 28 juli 1994 om direktiv för en parlamentarisk utredning med uppgift att göra en översyn av dopningsproblemet. Utredningen avlämnade sitt betänkande i augusti 1996. Utredningen gjorde en allsidig översyn av dopningsproblemet omfattning och karaktär, följer av missbruk på kort och lång sikt samt bedömde behovet av olika insatser. Resultatet blev en noggrann genomgång av den faktiska kunskapen om dopningsmedlen och deras fysiska och psykiska

verkningar. Utredningen har ännu i dag en stor betydelse för kunskapen om dopningsproblemet ur olika aspekter.

Utredningen låg till grund för propositionen 1998/99:3 Åtgärder mot dopning. I propositionen föreslogs ett antal åtgärder för att komma tillrätta med bruket av framförallt anabola androgena steroider samt ändringar i Lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel och andra lagar. Lagändringarna innebär att även bruket av de dopningsmedel som omfattas av lagen kriminaliserades. Dessutom infördes ett grovt brott med högre straffskala än som funnits tidigare. Övriga lagändringar innebär möjligheter att omhänderta påträffade dopningsmedel i kriminalvårdsanstalt, på sjukhus, i LVM-hem, s.k. kallade § 12-hem, eller hos personer intagna för psykiatrisk tvångsvård. I socialtjänstlagen skrevs in en skyldighet för socialnämnden att aktivt arbeta för att förebygga missbruk bland barn och ungdom av bl.a. dopningsmedel.

Utredningen behandlade också gymproblematiken utan att lämna några konkreta förslag till åtgärder.

2.4 Idrottsutredningens betänkande Idrott & Motion för livet (SOU 1998:76) och regeringens proposition En idrottspolitik för 2000-talet 1998/99:107

Även i den av regeringen beslutade Idrottsutredningen har dopningsfrågan behandlats, främst ur finansieringssynpunkt. Idrottsutredningen drog den slutsatsen att huvudansvaret för arbetet mot dopning borde ligga inom folkhälsosfären. I detta ansvar inkluderades också kostnaderna för vetenskaplig kunskapsuppbyggnad inklusive nödvändig apparatur för att följa utvecklingen av dopningsbruket liksom för det folkhälsoinriktade förebyggande arbetet. Enligt utredningens slutsats borde kontroll- och provtagningsverksamheten samt information och utbildning inom idrotten finansieras inom ramen för statens anslag till idrotten medan ansvaret för att det finns ett fullgott dopningslaboratorium borde överföras till utgiftsområdet för

hälso- och sjukvårdssektorn. Detta blev också utredningens förslag.

I regeringens proposition föreslås följande: "Idrottsrörelsen bör själv lägga fast målen för sin verksamhet". Staten skall endast ange de syften som staten har med sin bidragsgivning." När det gäller dopning sägs i motiveringen att det behövs förstärkta insatser mot dopning inom idrotten och för idrottsforskning. Frågan om lösningar beträffande idrottsforskningen hänsköts till den då kommande forskningspolitiska propositionen.

Regeringen ansåg vidare att ansvaret för dopningslaboratoriet inte nu borde bli föremål för ytterligare prövning.

2.5 Nordiskt samarbete

Nordiskt samarbete på antidopningsområdet initierades 1982 och resulterade i en överenskommelse om att testa de övriga ländernas idrottare under träning och tävling i de nordiska länderna. Överenskommelsen träffades mellan riksidsrottsförbunden i Danmark, Norge, Island, Finland och Sverige och var den första överenskommelsen av det slaget mellan olika länder.

Senare startades ett arbete med att skapa – vad som kallades – en nordisk antidopningskonvention med syfte, utöver den ömsesidiga testningen, att harmonisera viktigare dopningsregler och procedurer i de nordiska länderna. Konventionen, som formellt sett var en överenskommelse, godkändes av de nordiska ländernas riksidsrottsförbund 1986-1987. Konventionen var när den skrevs den enda multilaterala överenskommelsen i världen med konkreta åtaganden att harmonisera regler och procedurer, obegränsad testning av de andra konventionsländernas idrottare och annat samarbete. Konventionen ersattes den 1 januari 1994 av en överenskommelse mellan samma parter som tidigare och med ett innehåll som mer anknöt till Europarådets antidopningskonvention och IOK:s Antidoping Charter.

Hösten 1991 antogs en strategi för utökat samarbete mellan de nordiska länderna å ena sidan och andra länder på den andra. Efter ansökan från Deutsche Sportbund 1994 inleddes

diskussioner med detta förbund om en begränsad anslutning till avtalet. Endast ett fåtal diskussionspunkter återstod att lösa när en anslutning blev inaktuell bl.a. genom att takten ökade i det internationella harmoniseringsarbetet.

2.6 Europarådets antidopningskonvention

En av Europarådets första texter som handlade om idrott rörde ämnet dopning. Redan 1967 antog Europarådet en resolution angående dopning av idrottsmän. Det var den första internationella texten av detta slag som gällde dopning. I september 1984 antog ministerrådet en europeisk Anti-Doping Charter for Sport, vilken tjänade som underlag för den olympiska chartern, som antogs av IOK i november 1988 och godkändes vid UNESCO:s idrottsministerkonferens i Moskva. År 1989 beslöt en idrottsministerkonferens, anordnad av Europarådet i Reykjavik 1989 att anta en konvention mot dopning. Europarådets antidopningskonvention öppnades för underskrift den 16 november 1989. Konventionen är öppen för underskrift av medlemsstaterna i Europarådet, liksom för de stater som undertecknat Kulturkonventionen också för andra stater som inte är medlemmar i Europarådet.

Europarådets arbete inom antidopningsområdet har fått en allt större betydelse de senast åren, bl.a. genom den stödverksamhet som genomförs för att på antidopningsområdet underutvecklade länder skall kunna starta en bra verksamhet mot dopning inom idrotten i respektive land inom det s.k. SPRINT-programmet (SPort Reform Innovation and Training Programme).

I dag har 37 länder ratificerat konventionen och ytterligare sju endast undertecknat densamma. Genom arbetet i konventionens övervakningsorgan har ett harmoniseringsarbete påbörjats avseende dopningskontrollprocessen samt listan över förbjudna substanser och metoder m.m. F.n. pågår ett arbete som syftar till att åstadkomma, dels ett tilläggsprotokoll till konventionen avseende ömsesidiga dopningskontroller, dels ett som syftar till att erkänna och stödja WADA.

Sverige ratificerade konventionen 1990 och har alltså att följa denna. En första utvärdering över hur Sverige lever upp till vad som står i konventionen har gjorts och har bilagts denna rapport (Bilaga 2).

2.7 Arbete mot dopning inom EU

Dopningsfrågan har inom EU behandlats vid ett antal olika tillfällen på olika nivåer. Redan den 19 februari 1992 (92/C44/01) antogs en resolution av rådet och medlemsstaterna, där en Uppförandekod (Code of conduct) mot dopning i idrotten godkändes. Vid Europeiska rådets möte i Wien i december 1998 uttryckte rådet sin oro för omfattningen och allvaret med dopning inom idrotten och framhöll behovet av mobilisering på EU-nivå och av samarbete mellan medlemsstaterna, EU-kommissionen och internationella specialförbund, (ISF).

I ett meddelande från EU-kommissionen till Rådet, Europaparlamentet, ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén (KOM (1999) 643) behandlade EU-kommissionen en gemenskapsplan för stöd till kampen mot dopning inom idrotten, vari uppmanas till en användning av gemenskapsinstrumenten. De insatser som särskilt stod i fokus var forskning, utbildning, samarbete i polisiära och rättsliga frågor, ökad information om läkemedel samt folkhälsoverksamhet.

EU-kommissionen betonade i Meddelandet att den avsåg att lägga fram ett förslag till en rådets rekommendation om förebyggande av dopning inom idrotten, särskilt amatöridrotten. Enligt förslaget till rekommendation åläggs medlemsstaterna att främja en idrott som är fri från dopningsmedel och dopningsmetoder och att vidta ett antal åtgärder och dessutom utarbeta rapporter om de åtgärder de kan komma att vidta och genomföra i berört avseende. Avsikten med förslaget är att medlemsstaterna skall arbeta för idrott som en hälsoinriktad livsstil med beaktande av de hälsomässiga fördelarna att utöva idrott och de negativa konsekvenserna av dopningsbruk, både för hälsan och idrottens etik.

Förslaget innehåller också att medlemsstaterna skall uppmuntra antidopningsåtgärder vid hälsocenters och gym samt utbildningsinsatser som tar upp frågor om varför ungdomar använder dopningsmedel, exempelvis brist på självuppskattning, felaktig kroppsuppfattning och behovet av bekräftelse. Europeiska rådet antog den 4 december 2000 slutsatser om kampen mot dopning i samförstånd med EU-kommissionen som uppföljning på Europeiska rådets slutsatser från mötet i Wien i december 1998.

Europaparlamentets resolution om Helsingfors-rapporten 2000-09-07, (A5-0203/2000) utfärdades med beaktande av bl.a. EU-kommissionens ovannämnda meddelande och omfattar ett antal, tämligen detaljerade, uppmaningar att företa vissa åtgärder för att promovera antidopningsarbetet inom idrotten. Ett antal uppmaningar vänder sig till EU-kommissionen att verka för och inom Världsan antidopningsbyrån (WADA), och påverka densamma i särskilda frågor.

Parlamentet stödjer inrättandet och utvecklingen av WADA och uppmanar EU-kommissionen att så snart som möjligt lägga fram ett förslag till parlamentet och rådet om att för gemenskapen formellt inleda en aktiv och effektiv medverkan i WADA.

EU har som ovan behandlats såväl vid Europeiska rådets möte i Wien i december 1998 som i rådet den 4 december 2000 visat ett entydigt engagemang för att bidra till kampen mot dopning. Det finns dock svårigheter i att utpeka en speciell rättslig grund som direkt vänder sig till insatser mot dopning inom idrotten. Visserligen finns artikel 152, ”stöd för insatser till folkhälsan”. Det är dock tveksamt om denna artikel ger tillräckligt underlag för att betrakta idrottens antidopningsarbete som ett politikområde inom EU. Inte heller ger Idrottsdeklarationens – en mellanstatlig överenskommelse mellan medlemsstaterna, antagen vid möte i Nice 7-9 december 2000 – skrivningar, EU en legal kompetens när det gäller antidopningsfrågor. Viviane Reding, ansvarig EU-kommissionär för idrott, har i en information den 11 juli 2001 informerat sina kolleger i EU-

kommissionen att hon bedömt att det på grund av juridiska och politiska skäl inte för närvarande är möjligt för gemenskapen att ställa medel till förfogande för driften av WADA. Endast finansiering av projekt som hör till gemenskapens ansvarsområden är möjligt enligt Reding. Denna osäkerhet har föranlett den av regeringen tillsatta arbetsgruppen, som bl.a. hade till uppgift att lämna förslag till en svensk EU-strategi på idrottsområdet, att föreslå att regeringen utreder vidare om EG-fördraget bör ändras för att ge Europeiska gemenskapen uttrycklig kompetens att ge finansiella bidrag till internationella antidopningsorganisationer.

Diskussionen om hur Europas del av WADA:s finansiering skall lösas har fortsatt. Efter ett informellt idrottsministermöte i Bryssel den 12 november 2001 har Belgien som ordförandeland, sammanställt sina slutsatser i detta ärende innebärande att följande villkor måste vara uppfyllda innan Rådet och medlemsstaterna behandlar bidraget till WADA för 2003.

- En pålitlig femårsbudget måste presenteras
- Europa måste ha en möjlighet att blockera budgetbeslut
- Europa bör få en femte styrelsepost i WADA:s styrelse.

Diskussioner pågår alltså om WADA:s budget för år 2002.

2.8 The World Anti Doping Agency (WADA)

WADA initierades på en världskonferens mot dopning på inbjudan av den Internationella Olympiska Kommittén (IOK) i februari 1999. Upprinnelsen till inbjudan var de under 1998 uppmärksammade dopningsfallen, framförallt vad som framkom i samband med Tour de France. Till konferensen hade ett stort antal länder världen över inbjudits. På mellanstatlig nivå har där efter hållits flera konferenser för att stärka samarbetet kring WADA. Det är först i detta samarbete som världens regeringar

aktivt har engagerat sig i antidopningsarbetet, sida vid sida med idrotten. WADA har genom avtal med ett stort antal internationella idrottsförbund åtagit sig att genomföra dopningskontroller på förbundens elitidrottare i deras träningsituation. Antalet kontroller uppgick under år 2000 till 2 500 kontroller, 3 500 i år och beräknas år 2002 uppgå till 4 500. Beslut har fattats om att vid WADA:s tester tillämpa den av the International Anti Doping Arrangement (IADA) skapade International Standard for Doping Control (se nästa avsnitt), som sålunda använder sig av denna standard.

WADA tar också över ansvaret för och har påbörjat ett ambitiöst arbete att formulera en ny antidopningskod och att utforma listan över förbjudna dopningssubstanser och metoder inom idrotten. Det pågår en total översyn av listans utformning och innehåll, bl.a. definitionen av dopning. Den särskilda ackrediteringen av de laboratorier som utför analyser av dopningsproverna övertas också av WADA, som dessutom bidrar till forskning och utveckling av analysmetoder för olika dopningssubstanser. Mot bakgrund av detta har förhoppningarna om en världsvid harmonisering av dopningskontrollprocessen och regelverket kring antidopningsarbetet växt sig allt starkare.

Finansieringen av driften av WADA är en fråga som snabbt måste lösas långsiktigt. WADA är för sin existens och för sitt arbete beroende av bidrag. Genom informella globala idrottsministermöten har träffats överenskommelser om fördelningen av bidragen på kontinentnivå. Av den totala budgeten på \$18 270 000 skall regeringarna stå för \$8 500. Europa skall finansiera 47,5 procent av sistnämnda belopp, motsvarande €4 502 297. Som exempel kan nämnas att Nord- och Sydamerika svarar för tillsammans 29 procent. Svårigheterna att besluta om en EU-finansiering har berörts i föregående avsnitt. Diskussionerna pågår alltjämt om hur länderna i Europa skall lösa det europeiska åtagandet i denna fråga.

2.9 The International Anti Doping Arrangement (IADA)

Sverige ingår sedan 1998 i det internationella samarbetet mot dopning i IADA, tillsammans med Australien, Danmark, Finland, Kanada, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland och Storbritannien, för att förbättra det nationella arbetet mot dopning inom idrotten. Syftet med samarbetet är främst att harmonisera och kontinuerligt förbättra det nationella arbetet mot dopning inom idrotten.

Genom samarbetet har skapats en internationell standard för dopningskontroll (ISDC), som skall utgöra världens bästa kontrollarbete. Arbetet har resulterat i att standarden accepterats som en ISO/ PAS, ett förstadium till en egen branschstandard inom ISO. De organisationer som ansluter sig till systemet för binder sig att införa ett kvalitetssystem som efter utomstående granskning kan certifieras.

I några av samarbetsländerna har dopningskontrollverksamheten blivit certifierad, medan arbetet mot en sådan certifiering pågår i de andra länderna. I Sverige kommer förhoppningsvis regelverket och verksamheten att bli certifierad i början av år 2002.

Genom sitt exempel vill man även påverka andra länder att bli mer aktiva. I anslutning till samarbetet har projekt startats med ett antal länder från alla världsdelar för tillämpning av standarden för dopningskontroll. Som framgått ovan används också standarden av WADA vid genomförande av träningskontroller och rekommenderas också av Övervakningsgruppen för Europarådets antidopningskonvention.

3 Uppföljning av antidopningsarbetet efter dopningsutredningen

Det tidigare nämnda betänkandet ”Doping i folkhälso-perspektiv” (SOU 1996:126) resulterade i förslag till ett antal åtgärder. Förslagen behandlades därefter i regeringens proposition ”Åtgärder mot dopning” 1998/99:3. En del av dessa åtgärder har vidtagits, andra återstår ännu. Här nedan skall kommenteras i vad mån förslagen lett till åtgärder liksom om man kan finna en anledning till att vidta andra åtgärder än som diskuterats i utredningen. Även idrottsutredningens förslag och den efterföljande propositionen kommer att kommenteras vad avser dopningslaboratoriets finansiering respektive forskning.

3.1 Förebyggande åtgärder

3.1.1 Information

Utredningen om dopning ansåg att förebyggande åtgärder i form av bl.a. information har en central roll när det gäller att motverka missbruket. Framförallt är det viktigt att särskilda insatser på detta område riktas mot ungdomar. Skolans roll poängteras och utredningen – liksom regeringen - föreslog att Skolverket skulle få i uppdrag att förtydliga skolans ansvar när det gäller undervisning om tobak, alkohol, och andra droger, där informationen om dopningsmedlen skall behandlas på samma sätt som alkohol, narkotika och tobak. Skolverket har i sin nationella kvalitets-

granskning under år 1999 genomfört en undersökning beträffande undervisningen om tobak, alkohol och andra droger. En rapport har avlämnats, daterad 2000-01-13. Även om ett antal förslag lämnades till en förbättring av ANT-informationen är – såvitt är bekant för arbetsgruppen – har så inte skett.

Det är rektors ansvar att de ämnesövergripande områdena, som t ex. undervisningen om droger integreras i olika ämnen. I ämnet idrott och hälsa finns mål att utveckla kunskap om vad som främjar hälsa. I ämnet biologi finns mål om att ha inblick och kunskap om beroendeframkallande medels inverkan på hälsan och diskutera betydelsen av goda hälsovanor. I kursplanerna för omvårdnad och för barn och fritid ingår krav på kunskap och kännedom om drogers inverkan på hälsan. Omfattningen av skolans undervisning är också beroende på om detta ämnesområde preciseras i skolplanen eller den lokala arbetsplan, som varje skola skall utarbeta. Missbruksfrågorna belyses ofta inte ur folkhälsoperspektivet, som också beaktar elevernas hälsa, miljö och livsstil. Undervisningens innehåll och kvalitet är beroende på den aktuella lärarens intresse av frågan. Eldsjälar finns, som gör att det i vissa fall blir en engagerad undervisning.

Orden doping eller anabola androgena steroider nämns inte i rapporten. Även om de väl anses inkluderade i ”andra droger”, förefaller det av rapporten som om man med andra droger sätter likhetstecken med narkotika, smart drugs och liknande.

Av den citerade granskningsrapporten framgår att den undervisning som förekommer inte framstår som effektiv. Målsättningarna på ANT-området är inte tillräckligt klart preciserade i skolans läro- och kursplaner. Skolpersonalens kompetensutveckling inom ANT- och hälsoundervisningens område har inte i tillräcklig omfattning beaktats i skolornas långsiktiga kompetensutvecklingsplan.

Skolverket har givit ut ett referensmaterial ”Man vet inte var trappstegen är i livet...” Perspektiv på tobak, alkohol och narkotika. Inte heller här synes dopningsproblematiken beröras. Det synes alltså som om mycket återstår att göra på skolans område när det gäller information om dopningsmedel. Även kontinuerlig

information till de värnpliktiga anser utredningen vara väsentlig. Den av Dopningsutredningen förespråkade informationen till värnpliktiga synes inte ha kommit till stånd.

3.1.2 Gymproblematiken

Dopningsutredningen valde att inte lämna något förslag till lösning av dopningsproblemen på gymmen utan förespråkade en självsanering inom branschen. Också kommunernas nyckelroll när det gäller förebyggande arbete, som riktar sig till gymmen, underströks.

Regeringen hade ingen annan uppfattning när det gäller tänkbara förebyggande åtgärder. I propositionen diskuterades – efter det Kommunförbundet i sitt remissyttrande ansett att det måste vara möjligt att kräva dopningskontroller av dem som besöker kommunala gym – eventuella lagstiftningsåtgärder för att möjliggöra sådana kontroller utan medgivande. Regeringen gjorde dock den bedömningen att en sådan kommunal befogenhet skulle vara en betydande principiell nyhet som inte bara skulle kunna övervägas beträffande dopningsmedel. Något förslag lämnades alltså inte i denna fråga.

I dopningsutredningen konstaterades vidare att det förekommer ett antal olika projekt i landet där idrotten samverkar med lokala eller regionala representanter för bl.a. polis, sjukvård, skola och gym. Ett projekt som beskrevs i dopningsutredningen var det som förekommer i Värmland. Det kan därför vara intressant att här rapportera hur detta projekt bedrivs i dag. Denna rapport redovisas i bilaga 3.

Som framgår under beskrivningen av idrottens antidopningsarbete har många distriktsidrottsförbund ett samarbete inom sitt distrikt, som också inkluderar gymmen.

3.2 Nuvarande åtgärder för att begränsa tillgången på dopningsmedel

Med hänvisning till uppgifter från polis- och tullmyndigheter att tillgången på dopningsmedel i Sverige var god ansåg dopningsutredningen att insatser borde göras för att begränsa tillgången. Dopningsbrotten borde prioriteras, de enskilda tjänstemännen borde ges tillräcklig kunskap om problemen och ett samarbete mellan polis- och tullmyndigheter måste finnas. Även en samverkan erfordras på det internationella planet, där också folkhälsoperspektivet borde lyftas fram. Vidare borde regeringen internationellt ta upp frågor om åtgärder för att skärpa kontrollen över apoteken i vissa andra länder.

Samma bedömning gjorde regeringen i propositionen och meddelade att man avser att internationellt verka för att folkhälsoperspektivet lyfts fram samt att ta upp frågor om åtgärder för att skärpa kontrollen över apoteken i vissa länder. Några initiativ har inte tagits i dessa frågor.

I propositionen finns redovisat tullens och polisens beslag fram till 1997. I avsnittet 3.2.2 redovisas befintliga siffror sedan dess. Det är svårt att sammanställa siffrorna, då de redovisas på olika sätt. Det är också svårt att jämföra siffrorna när det gäller ampuller i förhållande till tabletter.

Samarbete förekommer mellan polis- och tullmyndigheterna inom Norden (PTN), som möts två gånger om året för informationsutbyte och samverkan.

3.2.1 Rikskriminalpolisen

Rikskriminalen har i rapporter år 2000 redovisat att antalet beslagtagna tabletter/ampuller varierar kraftigt mellan åren, beroende på beslagens storlek. Största ökningen finns i storstads-länen. Den stora majoriteten av beslag görs i samband med husrannsakan avseende annan brottslighet, alltså mera sällan rör det sig om spaning avseende dopningsbrott. Den strängare lagstiftningen som trädde i kraft den 1 april 1999 har inte haft

någon inverkan på polisens prioriteringar. Dock har sedan lagändringen minst fem mål avgjorts där domen avsett grovt brott.

Urinprovskontroller görs sällan i samband med polisutredningar. Även om man därigenom skulle kunna få en ökad kunskap om en eventuell koppling mellan bruk av anabola androgena steroider och omotiverat våld har Riksåklagaren hittills inte funnit det motiverat ur utredningssynpunkt att utfärda rekommendationer om urinprovskontroller i utredningen av våldsbrott.

Antalet beslag där även narkotika har funnits vid samma tillfälle har ökat. Missbruk av olika drogtyper, även sådana läkemedel som inte är narkotika- eller dopningsklassade, blir allt vanligare. Missbruk förekommer bland våldsbrottslingar och inom olika maktgrupper, som t.ex. kriminella MC-gäng och nazistiska grupperingar. Det stora flertalet missbrukare av dopningsmedel är dock styrketränare. Den illegala hanteringen av dopningsmedel sköts huvudsakligen av personer som är mer eller mindre knutna till styrketräningsmiljön.

Av medel som omfattas av dopningslagen tillverkas endast tillväxthormonet Genotropin i Sverige. De i dopningslagen förbjudna substanserna finns i ett fåtal i Sverige registrerade läkemedel och säljs på apoteken enligt läkarförskrivning. Den medicinska användningen av anabola androgena steroider är begränsad. Någon illegal tillverkning tros inte finnas inom landet. Preparat finns dock att köpa utan läkarförskrivning i utlandet och de kan också beställas över Internet.

De flesta preparaten på marknaden smugglas in från olika länder, som Grekland, Spanien och Thailand, men kommer även från Ryssland och de forna öststaterna Polen, Tjeckien, Bulgarien och Rumänien.

När det gäller veterinärmedel inom AAS-gruppen - som även brukas av människor - kommer de i stor utsträckning från Australien och Nya Zeeland. Av de preparat som analyseras vid Statens Kriminaltekniska laboratorium har cirka 10 procent innehållsförteckningar som inte är korrekta.

Handeln med dopningsmedel bedöms ha stora ekonomiska förtjänster, en ganska liten risk för upptäckt och förhållandevis låga straff i händelse av lagföring.

Utbildning och fortbildning om dopningsmissbruk och –medel är alltså inte tillräcklig inom polis- och åklagarväsendet.

3.2.2 Tullverket

Tullen har sedan den 1 mars 2001 en ny organisation. En expert på dopningsfrågor finns på varje regional enhet (sex st.), som bildar ett nätverk. Dessutom finns samarbetsmän i London, Haag (Europol), Berlin, Warszawa, Riga och Moskva. Därutöver förekommer samarbete med polisens samarbetsmän.

I förhållande till narkotikatipsen är information om smuggling av dopningsmedel sällan förekommande. Däremot sker ofta beslag efter egen underrättelseverksamhet. Antalet beslag var 1998 109 st., 1999 136 st. och 2000 152 st. med varierande mängder dopningsmedel. Tio stora beslag gjordes under år 2000, de flesta med kurir från Grekland och Spanien. Dopningsmedel kommer också i vanliga postförsändelser. Exempel finns på att medlen beställts på Internet direkt från apotek i länder som har andra forskrivningsregler än Sverige.

Även inom tullen behövs en ökad utbildning och information om dopningsmedel och kunskapen om de produkter som kan falla under dopningslagen behöver kontinuerligt uppdateras.

3.3 Ändringar i dopningslagen och andra lagar

De av utredningen om dopning föreslagna ändringarna i dopningslagen och andra lagar genomfördes och trädde i kraft den 1 april 1999. Någon förändring av vilka substanser som omfattades av lagen var inte föreslagen. Lagändringen tog sikte på dels införande av ett grovt brott med en straffskala från sex månaders till fyra års fängelse och dels kriminaliseringen av bruket. Vidare infördes en komplettering i Lagen om handel med

läkemedel m.m. med innebörd att innehav av läkemedel i uppenbart syfte att olovligen sälja dem straffbelades. Socialtjänstlagen kompletterades med en kraftigare skrivning beträffande socialnämndens ansvar att aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra beroendeframkallande medel samt dopningsmedel. Även i andra lagar gjordes ändringar.

Det kan vara av intresse att kort beskriva förhållandet mellan dopningslagen och idrottens antidopningsregler. Till att börja med är definitionen olika för de substanser som avses. Dopningssubstanserna enligt lagen är betydligt färre än de som finns på idrottens lista och omfattar substanser som har eller antas ha anabol effekt. Exempelvis ingår inte i dopningslagens definition sådana substanser som naturligt finns i vanliga läkemedel, eftersom dessa följer Läkemedelslagens bestämmelser. Sådana finns dock exempel på i idrottens lista.

Definitionen av ett brott är olika. För att en idrottsman skall kunna fällas för en förseelse mot RF:s dopningsregler räcker det att det kan påvisas i urinprovet att det finns en förbjuden substans, oavsett om han haft för avsikt att dopa sig eller ens varit vårdslös. För att det skall vara ett brott mot lagen fordras uppsåt. Åklagaren måste sålunda visa att en substans medvetet intagits och ange en tidsrymd inom vilken intaget måste ha skett. Dessutom måste han visa att detta skett i ett land där bruket av substansen var straffbart. Dessa skillnader mellan dopningslagen och idrottens regelsystem gör att det inte går att säga att en person som fälls för dopning inom idrotten också har ett straffrättsligt ansvar. En person som fälls för eget bruk av dopningsmedel enligt lagen torde dock – om han/hon omfattas av RF-idrottens regler och bruket sker i anslutning till idrott – kunna fällas för dopningsförseelse inom idrotten.

Dopningslagen har senare ändrats i och med att Lagen om straff för varusmuggling ersattes av Lagen om straff för smuggling. Vidare har i Lagen om vård av unga och Lagen om vård av missbrukare införts en skyldighet att lämna urinprov vid misstanke om bruk av bl.a. medel enligt dopningslagen.

Regeringen fann – liksom dopningsutredningen – inte anledning att införa skyldighet att lämna urinprov för forskningsändamål. Frågan om en sådan påtvingad medverkan till forskning har viktiga principiella aspekter av såväl rättslig som etisk natur och måste behandlas i ett vidare perspektiv än enbart i förhållande till dopningsmedel. Inte heller fann regeringen skäl att föreslå ökade möjligheter till provtagning i samband med utredning av brott för att upptäcka förekomst av dopningsmedel.

Efter det lagen trätt i kraft har frågan väckts dels att s.k. biologiska prekursorer, dvs. ämnen som i kroppen omvandlas till könshormoner (anabola androgena steroider och testosteron), borde inkluderas i dopningslagen, dels att det borde anvisas en myndighet eller laboratorium, som skall ha ansvaret för att avgöra om ett preparat omfattas av lagen eller inte.

3.4 Vård, behandling och rehabilitering

Förutom den ovannämnda ändringen i Socialtjänstlagen ansåg regeringen, efter förslag av dopningsutredningen, att behovet av vård och behandling för dem som missbrukar dopningsmedel borde kartläggas och rekommendationer för behandlingen av missbrukarna utarbetas. Hur detta skulle gå till berördes inte propositionen. I utredningen föreslogs att ansvaret för kartläggningen och utvecklande av behandlingsmetoder borde läggas på Socialstyrelsen.

Ingen specifik vård av dopningsmissbrukare finns i Sverige. I hela landet behandlas dock symptomen på olika specialist-enheter. Många gånger identifieras inte orsakerna till uppvisade symtom.

I propositionen Åtgärder mot dopning redogjordes för de mera systematiska behandlingsförsök som då bedrevs av Kompetenscentrum för dopningsfrågor vid Huddinge sjukhus och Maria ungdomsmottagning i Stockholm. Försöket på Huddinge sjukhus som ursprungligen var ett treårigt projekt pågår fortfarande med finansiering av Folkhälsokommittén vid Stockholms läns landsting. Syftet är en kunskapsinsamling som

skall leda fram till ett behandlingsprogram för missbrukare av dopningsmedel. De som ingår i studien har i regel hänvisats dit efter kontakt med Dopingjouren eller via remiss.

Numera bedrivs en liknande verksamhet vid Beroendecentrum vid Universitetssjukhuset Örebro och en ny verksamhet påbörjas på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

Projektet i Örebro startade 1998. Under 1999 påbörjades en studie efter ett strukturerat arbetssätt. Studien genomförs på personer som av en eller annan anledning sökt sig till vård eller remitterats dit efter bruk av AAS samt en motsvarande grupp som inte brukat sådana dopningsmedel. Studien skall utvärderas för att undersöka om det går att hitta specifika behandlingsåtgärder för AAS-missbrukare. Vid Beroendecentrum finns också en telefonrådgivningsverksamhet.

Det har också bildats ett Nätverk mot anabola androgena steroider. Inom nätverket ser man ett behov av att öka forskningsinsatserna på dopningsområdet. Gruppen, där representanter från hela landet ingår, önskar att det skapas en rutin att urinprovskontroller i samband med polisundersökning av våldsbrott m.m. genomförs. Nätverket har vänt sig till Socialdepartementet för att få framföra sina farhågor och synpunkter.

Även på andra håll bedrivs liknande projekt. Ett som blivit bekant för arbetsgruppen är den av Alkohol- och droginstitutet i Malmö i Lund bedrivna vården av dopningsmissbrukare enligt den s.k. Minnesotamodellen.

Vid Läkarstämman 2001 redovisades delresultat från det ovan nämnda försöket vid Kompetenscentrum för dopningsfrågor. Någon sammanställning av erfarenheter från övriga forskningsgrupper finns inte.

3.5 Utbildning och forskning

3.5.1 Utbildning

Dopningsutredningen påpekade behovet av goda kunskaper hos och fortbildning av yrkeskategorier som kommer i kontakt med dopningsmedel och missbrukare av sådana medel. De yrkeskategorier som uppräknades var hälso- och sjukvårdspersonal, lärare, fritidsledare, socionomer samt personal inom tull- och polismyndigheter.

Även i propositionen påpekades vikten av att yrkeskategorier som kommer i kontakt med dopningsmedel och missbrukare av dopningsmedel har goda kunskaper inom området. För grundutbildningarna ligger ansvaret för deras innehåll på universitet och högskolor. Också behovet av fortbildning för redan yrkesverksamma påtalades.

När det gäller utbildningen har Socialdepartementet i skriftserien CUS (= Centrum för utvärdering av socialt arbete) nr 2000:4 redovisat en kartläggande studie av utbildningar inom alkohol- och drogkunskap, samt i utbildningarna avseende apotekare-, läkare-, psykolog-, sjuksköterske-, socialpedagog- och socionomprogrammen. I droger inräknades dopningsmedel. Studien genomfördes under åren 1997 - 1998.

Av utvärderingen framgår att alla utbildningsprogram har inslag av föreläsningar, redovisning/seminarier, litteraturstudier och har inslag av praktik. Litteratur som behandlar dopningsmedel förekommer bara i apotekar-, läkar- och socionomutbildningarna och då endast i mycket liten omfattning. Vid bedömning av litteraturens relevans bedöms dopningslitteraturen vara av måttlig/liten relevans inom de flesta utbildningarna. Alkohol- och drogutbildning förekommer endast i mycket begränsad utsträckning inom psykologutbildningen.

Av den ovannämnda, under avsnitt 3.1 omnämnda granskningsrapporten avseende ANT-undervisningen framgår

att utbildningen respektive fortbildningen för lärare inte är tillräcklig för att bedriva en bra undervisning på detta område.

En rundringning till olika yrkesgrupper ger vid handen, dels att den konfirmerar de slutsatser som dragits i den ovannämnda studien, dels att även andra utbildningar har en ringa omfattning. Mest utbildning finns för idrottslärare, men även här är den av ringa omfattning. Dopningsutredningen och den efterföljande propositionen synes inte ha haft någon märkbar effekt på utbildningsområdet.

3.5.2 Forskning

Mot bakgrund av den genomgång som Dopningsutredningen gjorde beträffande kunskapen om grundläggande frågor om missbruket av dopningsmedel konstaterades att det fanns ett stort behov av forskning på området. Detta gällde såväl medicinska frågor som psykosociala faktorer bakom missbruket. Även långtidseffekterna av missbruk ansågs viktiga att kartlägga.

Regeringen angav ett antal områden där fortsatt forskning behövdes. Även betydelsen av samarbete med forskare i andra länder liksom vikten av att den kunskap och erfarenhet som framkommer i olika forskningsprojekt sprids till de yrkesutövare som kommer i kontakt med dopningsproblematiken betonades.

Forskningsfrågan behandlades också av idrottsutredningen och i den efterföljande propositionen samt i därefter följande propositioner på forskningsområdet.

Idrottsutredningen föreslog att RF skulle ges ett tydligt ansvar för idrottsrelaterad forskning och utveckling med tonvikt på den organiserade idrottens egna behov, dvs. vara statens sektorsforskningsorgan på idrottsområdet. Idrottsutredningen ansåg också att den forskarstyrda idrottsrelaterade forskningen borde ta plats i den större forskningsrådsgemenskapen och få tillgång till de där samlade rörliga resurserna för forskning. Regeringen konstaterade att idrottsforskningen har betydelse för

många olika verksamheter och organisationer förutom av den organiserade idrottsrörelsen.

I avvaktan på forskningsutredningens förslag föreslogs att medel i minst samma omfattning som tidigare utgått från statens idrottsanslag respektive från utgiftsområdet ”högre utbildning och forskning, anslaget till KI:s forskning och forskarutbildning”, skulle utgå till Centrum för Idrottsforskning, CIF, landets enda, av regeringen inrättat, nationella forskningsstödjande organ för enbart idrottsforskning. CIF skulle fördela medel till forskarstyrd, mångvetenskaplig idrottsrelaterad forskning.

Regeringen antog i november 2001 en ny förordning för CIF. I denna fastställs att CIF har till uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område. CIF skall också skapa förutsättningar för samarbete mellan forskare vid olika universitet och högskolor samt andra engagerade inom området.

I budgetpropositionen (2000/2001:1) står: ”För att tillmötesgå behovet av resurser inom idrottsforskningen, i första hand genom att ställa ökade medel till CIF:s disposition för forskningsprojekt, bör ökade resurser tillföras idrottsforskningen genom omfördelning inom ramen för anslaget Statens stöd till idrotten”. CIF har därefter fått ökade resurser för idrottsforskning.

3.6 Arbetsgruppens bedömning

Av den ovan genomförda uppföljningen av antidopningsåtgärder efter Dopningsutredningen framgår att inte mycket hänt med antidopningsarbetet från det allmännas sida.

Det har konstaterats att det alltså saknas tillräckliga insatser för information, utbildning och fortbildning inom olika personalgrupper.

Det behövs i många verksamheter en kontinuerlig uppföljning av kunskapen om dopning och dopningsmedel och mera kunskap om effekter av framförallt AAS i olika sammanhang. Därför

måste det skapas möjligheter att genomföra kontrollerade urinprovskontroller i större omfattning än vad som sker i dag, framförallt gäller detta i samband med utredning av våldsbrott där man kan misstänka att utövaren missbrukat anabola androgena steroider. Statistiken beträffande beslagtagna dopningsmedel behöver tydliggöras.

Behovet av forskning har inte tillgodosetts och är därför alltför stort.

Det har vidare konstaterats att det inte finns någon samlad information om resultatet av olika behandlings- och rehabiliteringsinsatser, vilket föreslogs i dopningsutredningen och förutsattes av regeringen i propositionen.

Det kan vara motiverat att utöka de könshormoner som omfattas av dopningslagen med prekursorer till dessa substanser och ange en myndighet för att avgöra om lagen är tillämplig.

4 Idrottsrörelsens antidopningsarbete

4.1 Inledning

Som framgått tidigare startades Riksidrottsförbundets arbete mot dopning på 1970-talet. Det första regelverket tillkom vid RF-stämman 1977, då också den tidigare Dopingkommittén ombildades till Dopingkommissionen.

Till att börja med var antidopningsarbetet enbart relaterat till RF-idrotten. Med den ökade användningen av framförallt anabola androgena steroider utanför idrotten påtog sig idrotten under några år i början av 90-talet ett allt större ansvar bl.a. för information till allmänheten. Eftersom kunskap om dopning då främst fanns inom idrotten var det till Riksidrottsförbundet och distriktsidrottsförbunden samt dopningslaboratoriet som såväl institutioner som oroliga missbrukare av dopningsmedel och deras anhöriga m fl. vände sig för att få råd och stöd. Baserat på de mätningar som gjordes uppgick antalet telefonsamtal till RF som mest till ca 5000 per år. Det var mot den bakgrunden som RF kom med idén till tillskapandet av Dopingjouren, vilken senare förverkligades av Huddinge Sjukhus med stöd av Folkhälsoinstitutet.

Eftersom dopningen var ett vidare problem än ett rent idrottsligt, krävdes ett engagemang även av andra delar av samhället. Därför bildades en särskild samverkansgrupp under FHI:s ledning, bestående av ett 20-tal myndigheter och organisationer. På idrottens initiativ, via DF, tillkom ett stort antal

lokala/regionala motsvarigheter, som i sin tur initierade förebyggande insatser. Allt eftersom dopning uppmärksammades som ett problem utanför den organiserade idrotten växte efterfrågan på information och kunskap i samhället i stort. Under 1994 medverkade RF:s nätverk av antidopningsambassadörer inom SF och DF, totalt ca 400 personer, i mer än 3.000 föreläsningar med över 100.000 åhörare. Även Dopinglaboratoriet och FHI stod för ett stort antal informationsinsatser. En överväldigande majoritet av dessa genomfördes för målgrupper utanför idrotten - inom skola, sjukvård, tull och polis etc.

Efter mitten av 90-talet trappades RF:s externa verksamhet successivt ner till förmån för idrottens interna antidopningsarbete, som fått stå tillbaka under några år. Fortfarande finns dock flera av de lokala/regionala samverkansgrupperna kvar och många DF bedriver en aktiv informationsverksamhet bl.a. inom skolan.

4.2 Idrottens verksamhetsidé avseende antidopningsarbetet

Enligt Idrottens verksamhetsidé definieras idrott som ”fysisk aktivitet som vi utför för att kunna prestera mera, ha roligt och må bra”. Idrottsrörelsen vill på alla nivåer bedriva sin idrott så att den utvecklar människor positivt såväl fysiskt och psykiskt som socialt och kulturellt. Denna definition utesluter användandet av prestationshöjande medel som är förbjudet enligt RF:s stadgar. Argumenten för detta sammanfattar RF i fyra punkter.

- **Doping är FUSK.**
En känsla för ärlighet och rent spel ligger i idrottens natur. Det är meningslöst att tävla om inte alla följer gemensamt fastställda regler.
- **Doping är FARLIGT**
Doping strider mot medicinsk etik och är förenat med stora hälsorisker för individen.

- **Doping FÖRSTÖR**

Doping skadar idrottsrörelsens trovärdighet och utgör därigenom ett allvarligt hot mot idrotten som ungdomsorganisation och folkrörelse.

- **Doping ger FÄNGELSE**

Doping regleras även i svensk lagstiftning. Illegal hantering eller bruk av vissa dopningsmedel kan ge upp till fyra års fängelse.

Sedan 1981 har idrottens antidopningsarbete utgått ifrån det policybeslut som då antogs av Riksidrottsmötet och som bl.a. slog fast:

”Att allt bruk av dopingmedel är oacceptabelt. Inget idrottsresultat är så värdefullt att bruk av dopingmedel kan försvaras.”

I RF:s verksamhetsinriktning 2002-2003 anges det övergripande målet för antidopningsarbetet: ”Genom ett aktivt antidopingarbete på alla nivåer inom idrotten vill RF tillförsäkra alla idrottsutövare rätten att delta och tävla i en idrott fri från doping. Vinnaren ska kunna glädja sig över en ärlig seger, förloraren ska kunna känna sig trygg i att ha förlorat i ärlig kamp och åskådaren ska vara förvissad om att resultatet inte var en följd av förbjudna medel och metoder”.

En väsentlig del i strategin för att nå målet är ansvarsfördelningen mellan idrottens olika organisationsled. Antidopningsarbetet leds och samordnas av RF, men alla organisationsled – distriktsidrottsförbund, specialidrottsförbund, specialdistriktsidrottsförbund, och föreningar – har därutöver ett eget ansvar.

- SF ska som stöd för det interna arbetet ha handlingsprogram mot dopning anpassade till den egna idrotten.

SDF och föreningar ska medverka till att SF:s handlingsprogram genomförs lokalt och till att nödvändiga kunskaper om och attityder mot dopning sprids och upprätthålls bland medlemmarna.

DF bedriver allmänt förebyggande verksamhet, som redan beskrivits ovan, och stödjer därutöver SDF och föreningar med bl.a. information och rådgivning.

4.3 RF:s arbete mot dopning

RF har det övergripande ansvaret för all antidopningsverksamhet rörande svenska idrottare. Vid olympiska spel har dock Sveriges Olympiska Kommitté ansvaret.

RF:s antidopningsarbete är uppdelat på följande olika verksamhetsområden

- Kontrollverksamhet
- Analysverksamhet
- Juridisk verksamhet
- Forskning och utveckling
- Information och utbildning
- Nationell samverkan
- Internationell samverkan.

Kontrollverksamhet

Enligt RF:s regler är alla idrottsutövare, som är medlemmar i en RF-ansluten förening, skyldiga att underkasta sig dopningskontroller. Samma gäller idrottsutövare som representerar svensk idrottsorganisation i internationella sammanhang eller kallats till förberedelse för en sådan tävling samt idrottsutövare, som tecknat avtal med SF med innehåll att utövaren skall följa RF:s regler mot dopning. Någon skillnad görs inte om idrottsutövaren är professionell eller amatör.

Även annan person som hjälper en idrottsutövare med dopning eller förser honom/henne med dopningsmedel kan bli föremål för bestraffning enligt RF:s stadgar. Därmed läggs ett ansvar på idrottsläkare, tränare m.fl. att inte förse en idrottare med mediciner, kosttillskott eller liknande som innehåller förbjudna substanser.

Som framgår i utvärderingen mot antidopningskonventionen är målsättningen att antalet analyser under 2001 skall uppgå till 2 600 och under 2002 till 3 000. Alla idrottsutövare som är medlemmar i en idrottsförening ansluten till RF är enligt RF:s stadgar skyldiga att vid anmodan genomgå dopningskontroll. Med kontroll avses den verksamhet som börjar med kontrollplanering och som via utläggning av kontrolluppdrag och provtagning avslutas med att proverna skickas till Dopinglaboratoriet för analys. Än så länge tas i Sverige endast urinprov. Kontrollerna avslöjar inte bara den dopning som förekommer utan ger också idrottsutövarna en uppskattad möjlighet att visa att de är "rena". Genom de stränga straff som följer på ett dopningsbrott anses kontrollerna ha en viktig förebyggande effekt.

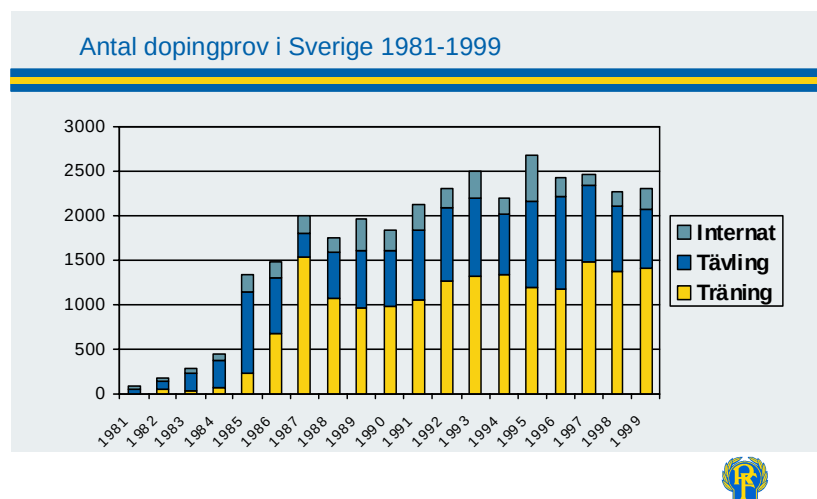
Kontrollverksamheten styrs från RF:s antidopningsenhet utifrån prioriteringar antagna av Dopingkommissionen. Dessa är naturligtvis konfidentiella. Prioriteringarna har inledningsvis gjorts utifrån faktorer som förebyggande antidopningsarbete inom SF:et, tradition av dopning inom idrotten, personlig vinning samt fysiologiska skäl att dopa sig. På så sätt erhålls en viktning av hög-, mellan- resp. lågprioriterade idrotter. Sedan görs en fördelning mellan dessa och mellan olika grupper, män och kvinnor, elit och morgondagare inom de olika idrotterna. Dessutom fördelas ett visst antal kontroller för den allmänt förebyggande verksamheten, som DF i kraft av stor lokalkännedom påverkar styrningen av. De flesta kontrollerna genomförs utanför tävling och planeras in under respektive idrotts uppladdningsperioder.

Förutom den kontrollverksamhet som beskrivs ovan kan kontroller också göras efter beställning av SF eller föreningar, som då får betala för dessa extrakontroller. Inom vissa idrotter

fordras dopningskontroll inom en viss tidsrymd, oftast 24 timmar, för att ett nytt mästerskapsrekord skall gälla. För att kunna genomföra denna sistnämnda typ av kontroller har antidopningsenheten en form av jourverksamhet.

Dopingkommissionens prioritering omfattar toppeliten i många idrotter, men däremot inte de där det bedöms finnas en liten risk för dopning. Genom ett avtal med Sveriges Olympiska Kommitté görs dock kontroller på alla OS-deltagare.

I diagrammet nedan visas antalet dopningskontroller under åren 1981 – 1999.

De två nedersta delarna av staplarna visar nationella prover tagna vid träning (längst ner) respektive tävling. Toppen av staplarna visar internationella prover. Diagrammet visar bl.a. att de flesta kontroller genomförs utanför tävling.

En svårighet i kontrollverksamheten är att veta var idrottarna finns när man vill kontrollera dem. För detta ändamål är SF skyldiga att förse RF med adressuppgifter för utvalda målgrupper av idrottare liksom med uppgifter om tävlingsprogram och landslagens planering. På individuell nivå åläggs utövare i vissa målgrupper dessutom att rapportera var och när de tränar liksom om

de avser att resa bort mer än fem dagar. För att underlätta inrapporteringen finns idag ett flexibelt system, som utnyttjar såväl e-post och Internet som telefon och fax. När en kontroll är bestämd läggs den ut på dopningskontrollfunktionärer, som knutits till RF genom avtal. Totalt förfogar RF idag över 140 legitimerade kontrollfunktionärer.

Kontrollverksamheten sker sedan den 1 juli 2001 enligt ett regelverk, som är upprättat i överensstämmelse med IADA:s kvalitetskoncept. Detta garanterar utövarna en rättssäker och internationellt harmoniserad kontrollprocedur och ger ökad trovärdighet. Regelverket och genomförandet av kontrollerna undergår f.n. en certifieringsprocess enligt såväl IADA-standarden som ISO 9002. Certifieringen omfattar även andra delar av antidopningsarbetet.

I bilaga 4 anges översiktligt hur en dopningskontroll går till.

Analysverksamhet

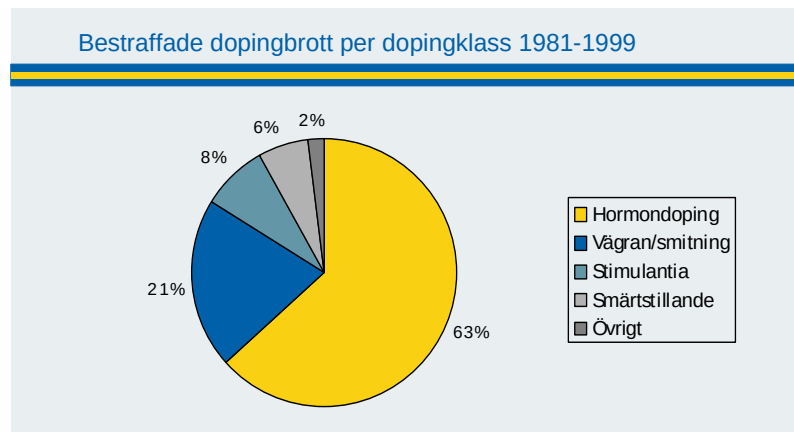
Proverna skall analyseras av ett ackrediterat laboratorium för att analysen skall kunna användas som ett juridiskt bevismedel. RF har en överenskommelse om analysverksamheten med dopningslaboratoriet vid Huddinge Universitetssjukhus, till vilket de förseglade flaskorna med dopningsprover skickas. Laboratoriet är ett av 25 av IOK/WADA ackrediterade laboratorier i världen. För att få behålla sin ackreditering fordras att laboratoriet varje år genomgår en reackrediteringsprocess samt att det är ackrediterat enligt en generell ISO-standard, gällande för laboratorier i allmänhet. Laboratorierna förutsätts även bedriva forskning och metodutveckling i syfte att utveckla analysmetoderna.

Urinproven analyseras av laboratoriet med utgångspunkt från listan över förbjudna substanser. Är provet taget utanför tävling omfattar normalt analysen endast substanser med anabol effekt, diuretika, peptidhormoner, mimetika och analoger. Vid dopningskontrollen har urinprovet delats upp på två flaskor, A- resp.

B-provet. I första hand analyseras endast A-provet. Eftersom provet är kodat vet laboratoriet inte vems prov de analyserar.

Laboratoriet underrättar antidopningsenheten på RF om resultatet av analyserna. Om ett prov är positivt, dvs. visar på förekomsten i urinen av en förbjuden substans, framgår detta, med angivande av vilken substans, av laboratoriets information till RF.

Nedanstående cirkeldiagram visar antalet bestraffade dopningsbrott inom varje dopningsklass under åren 1981 – 1999.

Bilden visar att det övervägande antalet dopade har använt sig av hormonpreparat. Eftersom vägran att ställa upp i dopningskontroll har samma straff som dopning med hormonpreparat är det antagligt att även de som vägrat, använt sådana preparat.

Juridisk verksamhet

Den juridiska verksamheten påbörjas om analysresultatet visar ett positivt resultat, eller om en för dopningskontroll uttagen idrottare vägrar att lämna urinprov eller i övrigt försvårat kontrollen. Hela proceduren försiggår under sekretess enligt RF:s stadgar. Det innebär att ett dopningsfall blir känt för allmän-

heten först när vederbörande SF fattat beslut i ärendet – om inte någon obehörigen, eller idrottsmannen själv lämnat ut uppgifterna dessförinnan.

När information kommer in om något av ovanstående utreder Dopingkommissionen om det kan vara frågan om ett misstänkt brott mot RF:s stadgar. Idrottaren bereds tillfälle att yttra sig och bereds också – om det är fråga om ett positivt prov - möjlighet att begära analys även av det s.k. B-provet. Vid sådan analys har idrottaren eller någon hans/hennes förtroendeman rätt att närvara.

Begärs ingen sådan analys eller visar analysen av B-provet också positivt resultat eller – i fråga om vägran att lämna dopningsprov eller försvårande av genomförandet av kontrollen – idrottaren inte framfört något som skulle kunna föranleda annat ställningstagande, beslutar Dopingkommissionen om anmälan till berört specialförbund.

Gäller ärendet ett misstänkt fall av testosterondopning fordras en utredning som omfattar analys av ett antal urinprov, tagna vid olika tidpunkter inom en tidsrymd. Eftersom testosteron finns naturligt i kroppen krävs en särskild utredning för att utesluta fysiologiska förklaringar till det positiva provet. Om Dopingkommissionen, med den sammanlagda kunskapen om olika mätvärden i analyserna, finner att det är ett misstänkt fall av testosterondopning anmäls ärendet till berört SF.

Specialförbundet gör därefter den utredning det anser motiverad och fattar sedan beslut, antingen i SF:ets styrelse eller i en särskild för handläggning av bestraffningsärenden utsedd kommitté. SF:et kan besluta att idrottaren under utredningstiden skall vara avstängd från tävlingsverksamhet. Detta är vanligt när det föreligger en positiv analys.

Tidsåtgången för handläggning av ett misstänkt dopningsfall från det positiva analysresultatet till beslut i vederbörande SF understiger oftast två månader, något beroende på om B-provet skall analyseras respektive SF:ets beredskap för att hantera bestraffningsärenden.

Vid misstänkt fall av testosterondopning kan handläggningstiden vara ett halvår eller mer, eftersom det i sådana utredningar fordras upp till tre ytterligare kontroller och analyser.

Påföljden för dopningsbrott är mestadels diskvalifikation, en månad för lättare dopningsmedel, exempelvis efedrin och koffein, och 24 månader för vägran eller tyngre dopningsmedel. Eftersom många förseelser avser vägran eller hormondopning bestraffas de flesta dopningsbrotten med 24 månaders diskvalifikation.

Eftersom två år är det grävsta straffet som kan utdömas enligt RF:s stadgar kommer även återfall att rendera ett straff på 24 månader. Vissa internationella specialförbund har livstidsavstängning vid upprepade förseelser. Detta förutsätts också i IOK:s olympiska antidopningskod. Att RF inte har det i sina regler får ses dels mot bakgrunden av att Sverige – när det gäller straffmätning vid kriminalitet – i jämförelse med andra länder inte har så långa straff och bestraffningen måste uppfattas som rimlig enligt det allmänna rättsmedvetandet, dels att bestraffningen enligt RF:s regler gäller i alla idrotter. Det anses inte rimligt att en dopningsförseelse i ungdomen skall hindra deltagande i tävlingar senare i livet, kanske i annan idrott.

Straffhindring kan förekomma om idrottaren är särskilt ung eller på grund av andra förmildrande omständigheter. Att ha befunnits positiv efter att medvetet ha intagit ett kosttillskott, som man inte försäkrat sig om vad det innehåller kan vara en förmildrande omständighet men är inte grund för ”frikännande”. Diskvalifikationen omfattar normalt tävling, uppvisning och alla uppdrag och gäller, som sagts ovan, i alla RF-idrotter. Om ett SF i sina stadgar har föreskrivit så, kan diskvalifikationen även avse träning i anläggning som disponeras av organisation inom den idrotten. SF:ets beslut kan överklagas av såväl idrottaren som Dopingkommissionen. Dopingkommissionen överklagar om den inte anser att SF:ets beslut är i överensstämmelse med den praxis som utvecklats. Överklagandeinstans är Riksidrottsnämnden, RIN, idrottens högsta organ i bl.a. bestraffningsärenden.

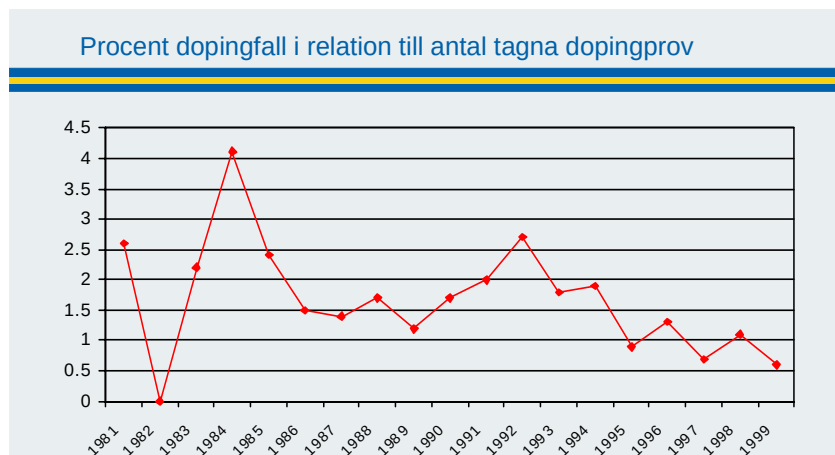
RIN, som bl.a. består av jurister, däribland domare på hög nivå, behandlar bestraffningsärenden i ett förfarande som, när det gäller rättssäkerhet, efterliknar det vid vanlig domstol. RIN:s beslut kan inte överklagas. Dopningsbrott inom idrotten har aldrig prövats av svensk domstol. Rättssäkerheten inom RF:s regelsystem upplevs tydligen som tillräcklig.

Som ovan konstaterats kan internationella specialförbund ha andra bestraffningsregler, inte endast i vad avser livstidsavstängningar utan också andra typer av bestraffningar eller väsentligt kortare straff än enligt RF:s regler. Detta kan förorsaka problem om dopningsförseelsen förekommit i ett internationellt sammanhang, då RF och ISF har olika regler att tillämpa. Bestraffningen kommer därför att bli olika vid idrottande nationellt i förhållande till deltagande i en tävling anordnad av det internationella förbundet eller utomlands. Överklagandeinstans är när det gäller ISF:s bestraffningsbeslut ofta den av IOC 1986 bildade Court of Arbitration for Sport (CAS).

Ett internationellt arbete med harmonisering av straffen och bestraffningsperiodens längd pågår f.n. De internationella specialförbund som haft mycket långa straffperioder och livstidsavstängning har funnit att detta inte alltid accepteras av det nationella rättsväsendet. I realiteten "benådas" också ofta idrottare från långa straff.

Bestraffningsproceduren understryker betydelsen av ett väl underbyggt regelverk för antidopningsarbetet, vilket är en annan sida av den juridiska verksamheten. Hur reglerna tolkas och följs bevakas av Dopingkommissionen, som vid behov initierar revisioner av de olika regelverken. Inom svensk idrott regleras dopning dels i RF:s stadgar, dels i föreskrifter för kontroll respektive dispens. De senare har tillkommit för att möjliggöra idrottande även för dem som av medicinska skäl behöver dopningsklassade läkemedel. Dopingkommissionen behandlar årligen ett 100-tal dispensansökningar.

Nedanstående diagram visar att antalet fällda för dopningsbrott totalt sett minskat i förhållande till antalet tagna prov.

Det höga antalet 1984 förklaras av att det då infördes kontroller utanför tävling och i uppbyggnadsskeden, vilket tog en del idrottare med överraskning. Antalet positiva fall är något beroende av i vilka idrotter eller idrottsgrenar de flesta kontrollerna är gjorda. Kontroller inom idrotter där det förekommer mycket styrketräning ger fler antal positiva. Med hänsyn till att idrotter, där det förekommer en tradition och benägenhet att dopa sig, prioriterats för dopningskontroller synes dock det relativa- och med ökande antal kontroller – även det faktiska antalet positiva fall ha minskat.

Forskning och utveckling

RF har i huvudsak kanaliserat sina forskningsresurser via Centrum för Idrottsforskning. Antalet forskningsprojekt med

inriktning mot dopning som erhållit anslag har av olika skäl dock varit få.

Under perioder har RF inom ramen för antidopningsarbetets budget stött Dopinglaboratoriet vid Huddinge Universitetssjukhus med vissa medel för forskning och metodutveckling. Under de senaste två åren har laboratoriet erhållit 1,5 miljoner kronor per år i forskningsanslag, medel som varit öronmärkta i statsanslaget till idrotten och som möjliggjort en mer systematisk forskningsansats.

I brist på särskilda forskningsresurser för antidopningsarbetet har RF:s insatser därutöver i huvudsak varit inriktade på att stimulera externa forskningsinsatser. RF har initierat och bistått ett antal olika forskningsprojekt. F.n. pågår två sådana projekt, ett i Göteborg med inriktning på medicinska och sociala långtidseffekter av dopning med anabola androgena steroider, ett annat i Stockholm som kartlägger bruket av läkemedel och kosttillskott bland idrottsutövare. I egen regi har RF även genomfört några mindre studier för att belysa idrottsutövarnas inställning till dopning och syn på antidopningsarbetet.

Information och utbildning

Genom att på olika sätt tillhandahålla och sprida aktuell kunskap bidrar RF till att utveckla det förebyggande antidopningsarbetet inom idrotten. Målet är att ge hjälp till självhjälp.

Informations- och utbildningsinsatserna är därför främst riktade till, specialidrottsförbund och distriktsidrottsförbund utöver de egna kontrollfunktionärerna. De senare utbildas i två steg och legitimeras därefter som biträdande respektive ansvariga dopningskontrollfunktionärer. Kontinuerlig fortbildning är dessutom ett villkor för bibehållen legitimation. På det lokala och regionala planet fungerar kontrollfunktionärerna som utbildare och informatörer i samråd med DF/SISU (idrottens utbildningsorganisation). Utöver att svara för kontroller - vilka i sig är utmärkta informationstillfällen - utgör de således en viktig

kunskapsresurs för idrotten i sin helhet. SISU har för olika utbildningsinsatser utarbetat studiematerial som också fokuserar attitydpåverkan, exempelvis kravet på fair-play.

Tillsammans med SF:s förbundsläkare, ansvariga handläggare i SF och DF bildar kontrollfunktionärerna ett nätverk för antidopningsarbetet inom svensk idrott, ett nätverk som RF bistår med bl.a. konferenser, utbildningar, riktade nyhetsbrev och en lösenordsskyddad hemsida i idrottens interna s.k. extranet.

Genom kravet i RF:s stadgar på att varje SF skall aktivt arbeta för en dopningsfri verksamhet inom sitt SF och till förbundet anslutna föreningar samt att upprätta en plan för antidopningsarbetet har det vidare informations- och utbildningsansvaret lagts på SF:en, som många gånger har närmare till de aktiva ledarna och idrottarna.

Även RF har under årens lopp producerat informationsmaterial. Under produktion för närvarande är en broschyr som skall visa hur en dopningskontroll går till och vad idrottaren har för rättigheter och skyldigheter i samband med en sådan kontroll. Broschyren är främst avsedd att användas då en idrottarekallats till en kontroll.

En annan och allt viktigare kanal för informationsspridning är RF:s hemsida på Internet, www.rf.se. Där kan inhämtas kunskap om många frågor inom antidopningsområdet. Där finns också länkar till andra användbara hemsidor. Hemsidan är en av RF:s mest omfattande och mest besökta. Utöver av idrottsledare och aktiva används den i stor utsträckning bl.a. av journalister och skolor.

Nationell samverkan

Samverkan på central nivå

Samverkan från antidopningsenheten i RF och Dopingkommisionen sker naturligtvis i första hand med andra idrottsorganisationer, som SF, DF och Sveriges Olympiska Komité (SOK). Med SOK har RF tecknat ett formellt avtal. Men det

finns också många kontaktpunkter med andra organisationer och myndigheter.

Under 1980-talet framväxte ett behov av samverkan mellan idrotten och tull och polis. Denna började på central nivå, men spred sig också ned på regional nivå. Centralt uppgick den i den s.k. samverkansgruppen mot dopning, som tillkom för att samordna antidopningsarbetet och som leddes av Folkhälsoinstitutet och i vilken ett 20-tal myndigheter och organisationer på central nivå ingick. På grund av att Folkhälsoinstitutet fick en ändrad inriktning på sin verksamhet har inte gruppen sammankallats sedan 1999.

Behov av en sådan samverkansgrupp finns dock alltjämt. Detta visas bl.a. av att "Prestationsproduktgruppen" – trots sitt begränsade syfte - stadigt växer i antal deltagande intresserade myndigheter och organisationer.

RF medverkar i denna samverkansgrupp. Den tillkom för att tackla problemen med kosttillskott med illegalt innehåll av dopnings- och läkemedelsklassade substanser. Gruppen leds av Livsmedelsverket och ursprungligen medverkade därutöver Läkemedelsverket, Tullverket, Dopningslaboratoriet och RF. Senare har även Konsumentverket, Dopingjouren, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen, Giftinformationscentralen, Rikskriminalpolisen och Folkhälsoinstitutet m.fl. myndigheter tillkommit. Arbetet inom gruppen har bidragit till ökad medvetenhet om det aktuella problemet inom de berörda myndigheterna, vilket bl.a. lett till att några produkter på marknaden kunnat stoppas.

RF deltar också i den samverkansgrupp som tillkommit för att stödja Dopingjourens verksamhetsutveckling. Denna grupp är i dag viktig främst för informationsutbyte.

Samverkan på regional och lokal nivå

Från DF-nivån finns en omfattande samverkan med lokala och regionala organisationer och myndigheter. Ett exempel är det i bilaga 3 beskrivna samarbetet i Värmland. Endast ett fåtal DF

saknar sådant samarbete. Den ovan omnämnda regionaliseringen av samverkan mellan idrotten tull och polis, har fortsatt men i många samverkansgrupper finns dessutom företrädare för kommun och landsting, länsstyrelse m.fl. Det förekommer också på sina håll samverkan med lokala gym.

Internationell samverkan

Internationell samverkan förekommer framförallt med de internationella organisationer som beskrivits i kapitlet Bakgrund ovan.

Förutom samverkan i anledning av avtalet med de övriga nordiska länderna träffas företrädare på antidopningsorganisationerna i dessa länder årligen för informationsutbyte och formande av gemensamma strategier i olika frågor.

De nordiska länderna har också genom delvis gemensamt agerande bidragit till att antidopningsverksamhet startat i de baltiska länderna.

Företrädare för Dopingkommissionen deltar tillsammans med deltagare för berörda departement i de numera två gånger årligen återkommande mötena med Europarådets Övervakningsgrupp. De har också – i mån av möjlighet – deltagit i möten med rådgivande grupper till Övervakningsgruppen, främst gruppen för juridiska frågor. Företrädare för Dopingkommissionen har även deltagit som föreläsare vid seminarier inom det s.k. SPRINT-programmet för inom antidopningsarbetet mindre utvecklade länder.

Som framgått ovan har EU inte någon klar kompetens att verka inom antidopningsområdet. EU har dock med utgångspunkt från sina olika programområden utlyst bidrag för projekt som syftar till att harmonisera eller förbättra antidopningsarbetet. På grund av arbetet med att införa den nya standarden inför certifieringsprocessen har RF inte haft möjlighet att forma något projekt eller ansöka om bidrag för ett sådant. Sverige har dock varit medhjälpare till Finland i ett av EU

och Europarådet finansierat utbildningsprojekt som vänt sig till de baltiska staterna, och sex övriga länder i det forna Sovjet.

Som framgått ovan deltar Sverige i IADA-samarbetet. RF har fått regeringens uppdrag att vara den genomförande instansen inom ramen för avtalet om internationellt samarbete mot dopning på idrottsområdet. Sverige har i det samarbetet aktivt deltagit för framtagande av den nya standarden.

I övrigt deltar RF i andra konferenser som rör antidopningsarbetet för att därigenom förbättra sin egen verksamhet men även sprida sina kunskaper till i detta sammanhang mindre utvecklade länder.

4.4 RF:s organisation för antidopningsverksamheten

För antidopningsverksamheten inom RF svarar Riksidrottsstyrelsen (RS), Dopingkommissionen och RF-kansliet.

Antidopinggruppen

RF:s antidopningsverksamhet sköts av en enhet, Antidopinggruppen, inom RF-kansliet. Där hanteras hela kontrollverksamheten, kontakterna med laboratoriet, utbildning av dopningskontrollfunktionärer, kontakter med SF:en vid upprättande av deras egna antidopningsprogram, information och utbildning samt sekreterarskap och handläggning för Dopingkommissionen.

Dopingskommissionen

Dopingkommissionen har enligt stadgarna ansvar för att

- säkerställa att idrottens antidopningspolicy och regelverk efterlevs,
- leda och övervaka dopningskontrollverksamheten,
- utfärda anvisningar för dopningskontrollverksamheten samt

- anmäla förseelser mot dopningsreglerna.

Dopingkommissionen är sålunda ”verkställande” organ för ovannämnda ansvarsområden. Dopingkommissionen ser också som sin uppgift att följa utvecklingen och tydliggöra risker att nya dopningssubstanser eller –metoder kommer till användning. Det under kommissionen skapade medicinska rådet – som fungerar som expertorgan för kommissionen – följer utvecklingen inom dopningsområdet och informerar sig om nya medicinska forskningsrön, som kan ha betydelse för analysmöjligheter och för användning av nya substanser eller metoder för dopning.

Dopingkommissionens stadgebundna ansvarsområden rör således i huvudsak dopningskontrollverksamhet och anmälningar till bestraffning. Dopingkommissionen skall enligt stadgarna även säkerställa att idrottens antidopningspolicy och regelverk följs. I de fall det uppdagas att t.ex. förbund eller föreningar inte följer vad som åligger dem i detta hänseende kan det ankomma på Dopingkommissionen att underrätta Riksidrottsstyrelsen, RS, härom för vidtagande av åtgärder. Som framgått tidigare i detta kapitel är det Dopingkommissionen som utreder och sedermera anmäler misstänkta brott mot dopningsreglerna till bestraffning till vederbörande bestraffningsorgan.

Riksidrottsstyrelsen

RF:s antidopningsarbete är sålunda ett vidare begrepp än vad som avses med det arbete som enligt stadgarna skall åvila Dopingkommissionen. Till delar ligger antidopningsarbetet inom ramen för idrottens trovärdighet/etik/fair play-frågor samt folkhälsa och FoU. Dessa uppgifter är RS ansvar. Dopingkommissionen har inget primärt operativt ansvar i dessa delar. Dopingkommissionen kan dock mycket väl initiera att frågor inom dessa områden hänskjuts till RS för vidare behandling och beslut.

Finansiering av antidopningsverksamheten

Kostnaderna för antidopningsverksamheten belastar RF:s budget. Budgetansvaret ligger på RF-kansliet och i sista hand på riksidrottsstyrelsen. Även den ersättning som betalas till laboratoriet för analys av dopningsproverna belastar samma budget. Medel för verksamheten tas av statsanslaget. Periodvis har staten öronmärkt gemensamma pengar för forskning/utveckling och antidopningsverksamheten, ibland har riksidrottsstyrelsen av det samlade statsanslaget fördelat pengar till verksamheten. Vilka medel som avsatts för ändamålet under åren 1991 – 2001 framgår av bilaga 2 till denna rapport.

5 Särskilda frågeställningar

Av den genomgång som gjorts framgår att vissa frågeställningar behöver belysas mer ingående. Detta gäller hur man skall komma till rätta med dopningsproblemet inom de idrottsverksamheter, som inte ingår i RF, vidare frågan om forskning på antidopningsområdet, finansiering av dopningslaboratoriet och Dopingjouren, en strängare kontroll av innehållet i kosttillskott samt organisationsformen för nuvarande RF:s Dopingkommission.

5.1 Gymproblematiken

Under början av 1990-talet konstaterades det att det fanns ett problem med användandet av anabola androgena steroider utanför den organiserade idrotten. Redan 1988 hade kammaråklagaren i Göteborg mot bakgrund av en aktuell brottsutredning tillskrivit justitieministern och påtalat problemet. Den ökade användningen hade bl.a. uppmärksammats av RF:s antidopningsenhet och Dopinglaboratoriet. Att användandet av AAS förekom bland allmänheten hade också uppmärksammats i samarbetet mellan idrotten och tull och polis i olika delar i landet. Frågan var även uppe till diskussion vid de nordiska mötena. Genom bidrag från Nordiska Rådet startades ett samarbetsprojekt mellan idrotten, tull och polis i de nordiska länderna. Ett antal motioner väcktes avseende dopningsfrågorna. Folkhälsoinstitutet och Dopinglaboratoriet inrättade Dopingjouren 1993.

Frågan om möjligheterna att dopningstesta individer utanför den organiserade idrottsrörelsen, framförallt i anslutning till gym diskuterades. RF hade periodvis avtal med dåvarande Svenska Bodybuildingförbundet om att utföra tester, framförallt i samband med förbundets tävlingar. Det konstaterades därvid att användandet anabola androgena steroider i de sammanhangen var vida mer utbrett än inom den organiserade idrotten. Såväl kommuner som RF var därför intresserade av att påbörja dopningskontroller i anslutning till gym.

Trots att Svenska Kommunförbundet initialt gjorde den bedömningen att det skulle vara juridiskt möjligt att genomföra dopningskontroller i kommunala lokaler, såväl i sådana där gymverksamheten drevs av kommunen själv som i lokaler som uthyrdes till gymsrörelser, var man från RF:s sida tveksam till såväl de juridiska möjligheterna att tvångsvis genomföra dopningskontroller som den skisserade efterföljden vid händelse av ett positivt prov. Vilka substanser skulle kontrollen avse? Om Dopningslaboratoriet skulle genomföra analyserna, vem skulle sedan göra bedömningen av om det var fråga om dopning? Vem skulle fatta beslutet? Möjligheter att överklaga?

Det kan sägas att RF i detta sammanhang fick en del negativ publicitet för att man inte omedelbart åtog sig uppdraget att genomföra kontroller. RF:s ståndpunkt blev dock att avvakta den då tillsatta Dopningsutredningens uppfattning i frågan.

5.1.1 Dopningsutredningens kartläggning och slutsatser

Dopningsutredningen gjorde en omfattande kartläggning av gymfrågan ur juridisk synpunkt och drog därefter sina slutsatser utifrån två olika alternativ, dels lokaler som ägs av kommun - som också driver gymmet, eller att gymmet drivs privat - dels gym som drivs i privat regi, där lokalen inte ägs av en kommun.

Kommunalt ägda lokaler

Svenska Kommunförbundet genomförde i maj 1995 en enkät bland kommunerna. Av de 146 kommuner som svarade hade 79 beslutat införa dopningsförbud i kommunala lokaler. På några ställen genomfördes dopningskontroller även av personer som inte var anslutna till RF-ansluten förening eller till Svenska Kroppskulturförbundet (efterföljare till Svenska Body-buildningsförbundet).

Slutsatserna som dopningsutredningen drog – efter en in-
trängande juridisk bedömning - beträffande kommunernas
möjligheter att agera i dopningsfrågan kan schematiskt beskrivas
på följande sätt.

Kommunalt agerande i allmänhet

- Det går inte att införa ett dopningsförbud genom en lokal ordningsföreskrift.
- Man kan inte utestänga en person som intagit anabola androgena steroider från en kommunal lokal om han inte i övrigt stör ordningen.
- Någon allmän föreskrift om förbud för personer som har intagit dopningsmedel att besöka kommunala lokaler kan inte meddelas med stöd av socialtjänstlagen – möjligtvis när det gäller barn och ungdom.
- Däremot kan kommunen anta generella handlingsprogram som inte medför direkta rättsverkningar för den enskilde.

Kommunala gym

- Det torde inte vara verkningsfullt att i ett avtal införa en föreskrift om dopningsförbud eller villkora ett tränande i kommunalt gym med en skyldighet att underkasta sig dop-

ningskontroll om inte den enskilde vid kontrolltillfället samtycker till att underkasta sig en sådan kontroll.

Kommunen hyr ut till ett privatägt gym

- Kommunen kan välja att bara hyra ut till en hyresgäst som aktivt verkar mot dopning.
- Kommunen kan däremot troligen inte ta in villkor i hyresavtalet av innebörden att förbud mot användande av dopningsmedel skall föreligga och att gymägaren skall införa dopningskontroller för besökarna eller införa sådana villkor för den som besöker anläggningen.

Ställningstagandet beträffande kontrollmöjligheten utan den tränandes medgivande kan kortfattat och förenklat sägas grunda sig på det i regeringsformen 2 kap 6 § inskrivna skyddet mot kroppsliga ingrepp och att det inte finns någon laglig rätt för kommuner att göra dopningskontroller.

Gym i privata lokaler (ej ägda av en kommun)

Av skäl som anförs i utredningen kommer man i detta hänseende till följande slutsatser

- En hyresvärd (ej en kommun) som hyr ut till gymverksamhet kan i sitt avtal med den som driver gymmet skriva in villkor om förbud mot användande av dopningsmedel i lokalen och ålägger därmed gymägaren att kontrollera att lokalen inte utnyttjas av personer som använder dopningsmedel.
- En gymägare kan skriva in ett villkor om att den som tränar skall vara fri från missbruk av dopningsmedel och andra droger. Ägaren kan möjligtvis också skriva in ett villkor att den som tränar måste underkasta sig dopningskontroll, i annat fall kan han riskera att inte längre få träna där. Om

kontroll och analys sker under godtagbara former är det inte uteslutet att en sanktion i form av tidsbegränsad avstängning vid konstaterad dopningsöverträdelse kan vara acceptabel. Däremot är det tveksamt om gymägaren kan ålägga en sanktion om någon vägrar att underkasta sig dopningskontroll, framförallt gäller det om sanktionen är någon form av vite eller att en inbetald avgift förverkas.

Dopningsutredningen ansåg alltså att man fick gå en annan väg för att få dopningsfria gymlokaler.

5.1.2 Möjligheten att tvinga någon att underkasta sig dopningskontroll genom avtal.

Vid redovisningen av Dopningsutredningens slutsatser ovan konstaterades att en gymägare möjligen under vissa förutsättningar kunde skriva in ett villkor att en tränande måste underkasta sig dopningskontroll, i annat fall kan han riskera att inte längre får träna där. Däremot var det tveksamt om gymägaren kan ålägga en sanktion om någon vägrar att underkasta sig dopningskontroll, framförallt om sanktionen var någon form av vite eller att en inbetald avgift förverkades.

Frågeställningen har varit föremål för behandling i Norge av Markedsrådet, som prövat frågan framför allt mot bakgrund av marknadsföringsloven § 9a i Sak nr 26/00 den 20 december 2000.

I målet aktualiserades ett avtalsvillkor som Norges Treningscenterforbund ville införa, men om vilket Forbrukerombudet och Treningscenterforbundet inte var ense. Avtalsvillkoret skulle lyda "Undertegnede plikter å la seg dopningsteste på oppfordring av Norges Idrettsforbunds dopningsgruppe. Ved positiv test vil medlemmet bli utestengt fra studioet i 24 måneder. Å nekte å la seg dopningsteste får samme konsekvens som positiv test".

Motsvarande reglering synes finnas i den svenska Lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 3 §, som rör avtalsvillkor som med hänsyn till pris och övriga omständig-

heter är oskäligt mot konsumenten. En näringsidkare eller sammanslutning av näringsidkare kan förbjudas att använda sig av ett sådant avtalsvillkor om nödvändigt vid äventyr av vite. Markedsrådets argumentation är sålunda av intresse även för rättsläget i Sverige.

Markedsrådet menade att arbetet mot dopning är av stor betydelse och att information om och uppföljning av personer som misstänks för att använda dopningsmedel är viktig. Rådet ansåg dock att avkrävande av ett urinprov är ett väsentligt ingrepp i den personliga integriteten. För att det allmänna skulle kunna göra det fordras stöd i lag. Markedsrådet menar att det mot bakgrund av lagkravet för det allmänna vore orimligt att ha villkor som ger träningscenter rätt att avkräva medlemmar dopningstester mot deras vilja. Flera ytterligare argument framfördes också för att villkoret inte skulle vara acceptabelt. Markedsrådet förbjöd sålunda Träningscenterförbundet att införa detta villkor i sina träningskontrakt.

Det kan anmärkas att bruket av vissa dopningsmedel ännu inte är straffbart i Norge. Argumentationen mot att det inte kan vara skäligt att avkräva urinprov för analys blir snarare starkare om man genom analys av ett sådant prov kan få bevis om en straffbar handling.

Justitiedepartementet har underhand på fråga om det finns någon juridisk möjlighet att avtalsvägen framtvinga en dopningskontroll endast hänvisat till texten i propositionen.

5.1.3 Möjligheten att utestänga personer från att vistas i lokaler där allmänheten normalt har tillträde

Som angivits ovan skulle en av sanktionerna mot dopningsbruk eller vägran att underkasta sig dopningskontroll vara avstängning från lokaliteterna under en viss tidsrymd. I Dopningsutredningen diskuterades möjligheten att utestänga någon från att vistas i eller besöka lokaler där allmänheten normalt har tillträde, vare sig det var fråga om en kommunalt eller en privat driven gymanläggning. Av stort intresse var det då nytillkomna

rättsfallet NJA 1995 s. 84 i vilket Högsta Domstolen, HD, prövade frågan huruvida en person som hade meddelats förbud att vistas i en affärslokal p.g.a. att han vid upprepade tillfällen uppträtt störande, kunde dömas för olaga intrång enligt 4 kap. 6 § brottsbalken. HD ansåg att stadgandet om olaga intrång inte kunde tolkas på annat sätt än att det är avsett att utgöra ett skydd för lokaler och andra utrymmen som inte är tillgängliga för allmänheten och att en affärslokal, dit allmänheten har fritt tillträde under dess öppethållande, inte kan anses vara en sådan lokal som åsyftas i straffstadgandet. Ett överträdelseförbud blir sålunda i princip verkningslöst. I detta mål var alltså frågan om ett brott hade blivit begånget. Mot en överträdelse av ett port- eller besöksförbud kan man få tillgång till polishjälp. Enligt Dopningsutredningen skulle samma förhållande gälla om det var fråga om en privat eller kommunal gymanläggning, som varit tillgänglig för allmänheten förutsatt att inträdesavgiften betalades.

Frågan om tillträdesförbud har, både före Dopningsutredningens arbete som efteråt, aktualiserats. Trygghetsutredningen föreslog i sitt slutbetänkande Trygghet mot brott – Rollfördelning (SOU 1995:146) att bestämmelsen om olaga intrång skulle utvidgas till att avse även platser dit allmänheten har fritt tillträde. En lagändring i brottsbalken föreslogs, innebärande en utvidgning av tillämpningsområdet för olaga intrång. Lagrådet, vars yttrande inhämtades över förslaget, ansåg att bestämmelsen om olaga intrång borde bli föremål för ytterligare överväganden. Denna fråga bereds vidare inom Justitiedepartementet.

5.1.4 Andra möjligheter att komma tillrätta med bruket av dopningsmedel på gym

Dopningsutredningen gjorde den bedömningen att det vore angeläget att kunna genomföra åtgärder mot förekomsten av dopningsmedel på gymanläggningarna. Därför övervägdes om det skulle kunna införas ett särskilt tillstånd, auktorisation, för

att bedriva gymverksamhet men det konstaterades att en sådan reglering skulle vara förenad med många svårigheter. Utredningen hänvisade i stället till frivilliga åtgärder bland gymägarna på sätt som förekom på vissa ställen. Idéen att skapa någon form av branschorganisation med kvalitetskontroller av gymmen borde enligt utredningen uppmuntras och stödjas.

För att utröna om det finns andra möjligheter att komma tillrätta med ett missbruk av anabola androgena steroider av personer, som inte är medlemmar i en RF-anknuten förening har arbetsgruppen inhämtat information, dels från Kenneth Wiklund, som är ordförande i Svenska Kroppskulturförbundet (SKKF) och Staffan Sahlström, IDTM, ett privat företag som genomför dopningskontroller på uppdrag av vissa internationella specialförbud och arbetsplatskontroller på uppdrag av företag, dels också från Katarina Woxnerud, som har en god kunskap om strukturen av gymkedjor.

En RF-liknande förbundsstruktur

SKKF har ett antal gånger ansökt om att få bli medlem i RF, men ansökan har avslagits med hänsyn till bl.a. att dess verksamhet inte betraktas som en idrott eftersom bedömningen av tävlingsresultatet inte görs efter objektiva kriterier.

SKKF har en struktur som RF:s med regler som styr kontrollverksamheten, bestraffning m.m. Med hänvisning till detta regelsystem genomförde RF under olika perioder dopningskontroller på styrketränande som tillhörde Bodybuildingförbundet resp. SKKF. Numera utförs kontrollerna av IDTM.

IOC:s lista används för bedömning av vad som är en dopningsförseelse. Analysen sker på IOC-ackrediterat laboratorium. Beslut om avstängning fattas av en disciplinnämnd med juridisk expertis. Alla positiva fall, oavsett typ av preparat som använts, ger två års avstängning från tävlingar. Däremot får den avstängde i terapisyfte och för att inte tvingas till att börja träna i ett "källargym", fortsätta sitt tränande i sin förening på sitt gym.

Uppgifter om vilka som bestraffats publiceras i förbundets organ.

SKKF har 20 – 25 000 medlemmar, varav 500 är licensierade. Förbundet omfattar cirka 100 föreningar, som är anknutna till olika gym. Dopningskontroller görs endast på de licensierade. Anledningen härtill är bristande resurser, av förbundets budget på cirka 600 000 kronor/år används en tredjedel för anti-dopningsarbetet.

Cirka 30 – 50 tester genomförs årligen sedan 1997, varav 75 – 80 procent i samband med tävlingar. Alla amatörer är skyldiga att ställa upp för dopningskontroll. De måste vara testade för att få delta i internationella tävlingar. Bland kroppsbyggarna har 50 – 60 procent varit positiva. Bland dem som idkar fitness är 10 – 20 procent positiva. Föreningar med gym där det förekommer anabola androgena steroider utesluts ur SKKF.

Förbundet har problem med vissa kroppsbyggare som använder kosttillskott. I övrigt kämpar SKKF för att det skall kunna genomföras kontroller på alla internationella tävlingar.

Även om SKKF må ha problem med ett fullödigt anti-dopningsarbete kan det ändå konstateras att en organisation, som har stadgar som binder enskilda medlemmar, kan genomföra ett kontrollprogram och ålägga bestraffningar så länge det finns ett regelverk som tillgodoser medlemmens rättssäkerhet och integritet.

Branschorganisation

Det finns i dag cirka 5-6 stora gymkedjor i landet, som omfattar cirka 50 gym. Därutöver finns cirka 250 gym, mestadels små sådana. Från att gymmen tidigare sysslat med styrketräning sysslar man numera mer med fitness och konditionsträning som syftar till bättre hälsa och friskvård. På de stora gymmen förekommer förmodligen inte anabola androgena steroider. De preparat som används där är mera avsedda för att åstadkomma viktnedgång och välbefinnande. Dock finns det kvar den typen av gym, som

sysslar med kroppsbygge och där det begås upprepade dopningsbrott.

I de utbildningar som resulterar i diplomering som instruktör ingår tre timmar av 80 för dopningsinformation.

På de gym, där man tagit ställning mot dopning tydliggör gymägaren sin ståndpunkt i dopningsfrågan i medlemsavtalen, i den mån sådana finns. Medlemmen får i avtalet förbinda sig att inte använda anabola androgena steroider. Medlemmar eller andra tränande som missbrukar AAS avstängs ofta från anläggningen under en period. Ett gym kan inte svara för rehabilitering.

En väg att gå kan vara att bilda en branschorganisation, som bl.a. skulle omfatta filosofin om dopningsfria gym. En sådan har diskuterats tidigare, men gick då inte att genomföra. Initiativ till en sådan branschorganisation borde tas av en helt oberoende part, inte någon av de stora kedjorna. Att ett gym är dopningsfritt borde vara ett så bra marknadsföringsargument att det kunde löna sig att från gymmets sida betala för dopningskontroller och analyser.

I övrigt kan missbruket av anabola androgena steroider och kosttillskott endast mötas genom information om hur man skall leva och träna i stället för att missbruka dopningspreparat.

I dopningsutredningen diskuterades om det skulle kunna införas någon form av tillstånd för att bedriva gymverksamhet. Bl.a. mot bakgrund av risken att ett sådant system skulle föranleda att det uppstod "svartklubbar" med ett okontrollerat missbruk av dopningsmedel blev slutsatsen en samverkan i form av en branschorganisation som kan leda till en självsanering bland gymmen.

Lagstiftning

En möjlighet att framtvinga dopningskontroller på gym är genom lagstiftning. Den av Kulturdepartementet i Norge tillsatta arbetsgruppen med uppdrag att utreda ett oavhängigt organ för genomförande av dopningskontroller har också

föreslagit att den oavhängiga stiftelsen genom en lag får i uppdrag att genomföra dopningskontroller utanför den av Norsk Idrettsforbund, NIF, organiserade idrotten. Sådana föreslås kunna ske i träningsinstitut, som är utrustade med vikter eller apparater där vikter utgör en del av konstruktionen. Med den avgränsningen avser man innefatta alla lokaler som utgör traditionella styrketräningslokaler men även moderna träningsinstitut, där det finns apparater där man kan träna rygg, mage, ben osv. Gränsen går vid privata lokaler i privata hem, dit allmänheten inte har tillträde.

Kontroll skall kunna ske utan föregående varsel och de som skall genomföra kontrollen har rätt till tillträde till lokalen. Provtagningen kan avse urin- eller blodprov eller annat liknande ingrepp mot den personliga integriteten.

Om någon nekar till medverkan i provtagningen kan han dömas till böter. Vid positivt analysresultat skall ärendet överlämnas för allmänt åtal och kommer att prövas mot en föreslagen lagstiftning som förbjuder bl.a. bruk av substansen i fråga.

5.2 Kosttillskott och naturläkemedel

Ett inom idrottens antidopningsarbete besvärligt ämnesområde är problemen med kosttillskott. Riksidrottsförbundets policy när det gäller kosttillskott är att sådana inte behövs om man eftersträvar en korrekt sammansatt kost med hänsyn till de skilda behoven vid olika belastning i samband med träning och tävling respektive återhämtning. Endast i samband med vissa extrema belastningssituationer för elitaktiva kan ett intag av energitillskott behövas för att säkerställa energibalansen. Trots detta används dessa typer av preparat i stor utsträckning av idrottare.

Att denna fråga berör antidopningsarbetet beror på att det inte alltför sällan händer att kosttillskott säljs, som innehåller substanser eller prekursorer till substanser som finns upptagna på Internationella Olympiska Kommitténs, IOK:s, lista över förbjudna substanser. Dessa preparat säljs utan att dessa substanser redovisas på innehållsförteckningen på förpackningen. En

idrottare som testats efter att ha använt ett sådant preparat riskerar att visa ett positivt analysresultat och ett positivt resultat innebär i normalfallet att idrottaren anses ha begått ett brott mot idrottens dopningsregler.

En undersökning av hälsokostmedel, som genomförs av IOK, omfattande 600 preparat visar preliminärt, efter genomgång av cirka 200 preparat, att ungefär en femtedel av dem innehåller förbjudna substanser. Eftersom undersökningen inte är färdig finns ännu inga närmare uppgifter om varifrån preparaten härstammar eller vilka förbjudna substanser som förekommer.

RF har mot bakgrund av vad ovan sagts i olika medier, bl.a. i tidningen Svensk Idrott och på sin hemsida, varnat för riskerna att använda kosttillskott som inte försäljs på apotek.

De nordiska riksidsrottsförbunden har i sitt samverkansorgan Fælleskommittén den 1 september 2001 antagit en resolution med inriktningen att de nordiska länderna, till skydd för de aktiva, skall verka för att avgränsa gråzonsproblematiken.

Att ett preparat innehåller förbjudna substanser kan ha två orsaker. För det första att tillverkaren helt medvetet "spikat" sin produkt för att den skall ge positiva effekter på prestationsförmågan, vilket blir ett bra marknadsföringsargument. För det andra att preparatet är tillverkat i maskiner som tidigare använts för tillverkning av AAS och därefter inte rengjorts ordentligt. En annan aspekt är att det visat sig att preparat som, enligt innehållsförteckning och reklam, innehåller namngivna prestationshöjande och förbjudna substanser inte alls gör det.

Detta är inte bara ett problem för idrottsutövaren utan också för andra som använder kosttillskott. Att få i sig anabola androgena steroider eller prekursorer till sådana är kanske på kort sikt, och med beaktande av den mängd i vilka de förekommer, inte så hälsofarligt, att det kan föranleda saluförbud enligt Livsmedelslagen. Däremot är det väsentligt att man skall kunna hitta information om vad en produkt innehåller från dess innehållsdeklaration.

Frågeställningar runt kosttillskott har diskuterats vid möten med det informella nätverket, Prestationsproduktgruppen, som omnämnts tidigare.

Konsumentverket har utlovat en studie om marknadsföring av kosttillskott på Internet. RF och Apoteksbolaget har påbörjat en sammanställning av vad idrottsmännen, i samband med dopningskontroller, uppger sig använda för tillskott och mediciner.

Det finns i dag ingen definition av kosttillskott i Sverige. Enligt ett förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om kosttillskott av den 19 mars 2001 är kosttillskott "livsmedel som utgör koncentrerade källor för näringsämnen eller andra ingredienser med en näringsmässig eller fysiologisk funktion, enskilt eller i kombination, och som säljs i avdelade doser, vars syfte är att komplettera intaget av dessa näringsämnen i den normala kosten".

Det aktuella förslaget avser endast kosttillskott som, vid sidan av andra ingredienser, innehåller vitaminer och mineralämnen enligt till förslaget fogade förteckningar (förteckningarna omfattar endast vitaminer och mineraler som utvärderats av Vetenskapliga livsmedelskommittén). Syftet är att harmonisera bestämmelserna inom EU om innehåll, import och märkning av kosttillskott som säljs i färdigförpackad form som livsmedel och som presenteras som sådana. Förslaget förväntas vara antaget så att det kan implementeras i svensk lagstiftning 2002. Bestämmelser om andra näringsämnen eller andra ämnen med näringsmässig eller fysiologisk funktion som används som ingredienser i kosttillskott skall utfärdas senare under förutsättning att vetenskapliga rön om dem finns att tillgå. I avvaktan på detta och i avsaknad av andra gemenskapsbestämmelser får nationella bestämmelser tillämpas.

S.k. sportprodukter – "livsmedel avsedda att intas i samband med mycket krävande muskelarbete, såsom för idrottande" – betraktas som livsmedel för särskilda näringsändamål, för vilka det finns gemensam ramlagstiftning inom EU. På sikt kommer även ett särdirektiv att utarbetas för sportprodukter.

Läkemedel regleras av läkemedelslagstiftningen. Naturläkemedel är en undergrupp av läkemedel som också regleras av läkemedelslagstiftningen och Läkemedelsverkets föreskrifter och allmänna råd. För exempelvis import och tillverkning fordras tillstånd av läkemedelsverket.

En vara som säljs med medicinskt påstående skall klassificeras som läkemedel. Ett påstående om att produkten ökar prestationsförmågan kan anses vara ett sådant påstående. Inte bara direkta påståenden är avgörande för hur en produkt skall klassificeras. En produkt som innehåller örter med välkänd medicinsk användning, ginseng, johannesört m.fl. skall klassificeras som naturläkemedel/läkemedel. Det är Läkemedelsverket som avgör klassificeringen.

Ett nytt naturläkemedel får säljas först efter godkännande av Läkemedelsverket. Godkännande förutsätter att produkten uppfyller de grundläggande krav som uppställs på läkemedel. Det skall vara fullständigt deklarerat, ha en godtagbar och särskiljande benämning och vara försett med en tydlig märkning. Tillverkning skall ske i enlighet med god tillverkningssed för läkemedel (GMP). Kraven för ett godkännande innebär relativt höga kostnader för den som vill försälja ett nytt naturläkemedel. Matvaror, dryckesvaror, njutningsmedel eller andra varor som är avsedda att förtäras av människor är livsmedel med undantag av vara på vilken läkemedelslagen är tillämplig. Krav på livsmedel som säljs i Sverige är att de inte får vara hälsofarliga, bara godkända tillsatser får ingå, och de skall vara korrekt märkta.

Kosttillskott betraktas som livsmedel och omfattas då av de generella reglerna för livsmedel. De får alltså börja säljas utan att först ha kontrollerats. Det är inte tillåtet att använda medicinska påståenden i märkning och presentation av livsmedel. Det finns dock en förteckning över accepterade hälsopåståenden, som dock ej är tillämplig på kosttillskott.

Av ovanstående kan konstateras att den typ av näringspreparat som idrottsmän och andra använder, ibland - dock inte särskilt ofta - kan klassificeras både som läkemedel/naturläkemedel och livsmedel. På grund av tidsåtgång och kostnader för att få ett

godkännande enligt läkemedelslagen säljs dessa medel oftast utan sådant godkännande. Läkemedelsverket kan besluta om saluförbud vid olaga läkemedelsförsäljning. Även Livsmedelsverket, eller kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder, kan fatta sådant beslut om preparatet anses hälsofarligt. Så har ansetts beträffande några kroppsbyggarpreparat samt på efedrin-innehållande produkter. Att fatta sådant beslut vid s.k. redlighetsfel, dvs. att produkten är felmärkt, är också möjligt men görs inte särskilt ofta.

Vid ett av Prestationsproduktgruppens sammanträden har Hälsokostrådet (HKR) presenterat sig. Rådet består av företrädare för de branscher som sysslar med hälsokostfrågor. Rådet bedriver utbildning till sina medlemmar och har en produktkontroll. Därvid kontrolleras mot en branschstandard renhet, hygienisk standard, pesticidrester, tungmetaller, mikrobiologisk standard, förpackningstexter och att angiven mängd aktiv substans stämmer. I HKR:s program kommer också att ingå en kontroll även av förefintligheten av prekursorer i hälsokostpreparat. Ett godkänt protokoll är ett krav för försäljning i butiker mm. som är anslutna till HKR. HKR:s produktkontroll kan dock inte ligga till grund för ett ingripande med saluförbud.

Prekursorer till anabola androgena steroider omfattas i dag inte av förbuden i dopningslagen. De förekommer inte som läkemedel och kan därför i princip inte läkemedelsklassas enligt Läkemedelslagen, trots att de har medicinska effekter. Några har dock klassats som läkemedel. När Läkemedelsverket klassade de första prekursorerna som kom ut på marknaden som läkemedel dröjde det dock inte länge förrän det kom ut nya varianter. För att Livsmedelsverket skall kunna förbjuda dem som hälsovådliga krävs vetenskapligt stöd, vilket knappast finns eftersom det hela tiden rör sig om nya substanser.

Felaktiga marknadspåståenden är en fråga för Konsumentverket att i enlighet med Marknadsföringslagen agera mot. Vid marknadsföringen för produkter som innehåller prekursorer uppges att substanserna i produkten omvandlas till hormoner i kroppen, vilket inte är ett läkemedelspåstående. Prestations-

produktgruppen menar att om marknadsföringen är riktig är produkten olaglig att sälja, om den är falsk bryter den mot marknadsföringslagen. Konsumentverket finner det dock svårt att be marknadsförarna att styrka påståenden som innebär att försäljningen är olaglig. Därför vill Konsumentverket inte pröva annonseringen enligt marknadsföringslagen.

Lagar som Produktsäkerhetslagen och Produktansvarslagen syftar till ett utbyggt skydd för konsumenter av marknadsrättslig karaktär med åläggande- och förbudsmöjligheter, som tar sikte på att förebygga skadebringande egenskaper hos en produkt respektive att tillförsäkra en skadad ett skadestånd för personskada som en produkt har orsakat på grund av en säkerhetsbrist. Dessa lagar löser inte något av den ovan beskrivna osäkerheten om vilken myndighet som skall agera i gränslandet mellan läkemedels- och livsmedelslagstiftningarna.

Det kan sålunda konstateras att ytterligare åtgärder bör vidtas för att det skall kunna finnas en trygghet i innehållet i kosttillskott.

5.3 Forskning

När det gäller forskning om missbruk av dopningsmedel angav regeringen i propositionen "Åtgärder mot dopning" ett antal områden som kunde vara aktuella. Som framgått tidigare finns det i dag fortfarande ett stort behov av forskning. Det föreligger dock stora svårigheter att få forskningsmedel för denna typ av forskning.

Forskning och utveckling inom antidopningsområdet inom idrotten kan ske utifrån flera faktorer. En förutsättning för viss forskning är ofta att kontrollerade urinprovskontroller genomförs i flera sammanhang än som är fallet i dag.

Forskning kring de psykosociala/samhälleliga faktorerna

Forskning behövs för att veta varför idrottare dopar sig samt hur information och utbildning skall utformas för att avhålla från

bruket av dopningsmedel. Utgångspunkten bör vara såväl individen, som miljöns påverkan, och preparatens tillgänglighet. Vi behöver öka kunskapen om dopningens bakomliggande mekanismer.

Kunskapen måste också öka om hur stort bruket av hormon-dopning är och i vad mån sådant missbruk kombineras med eller övergår i missbruk av narkotika.

Forskning kring de medicinska faktorerna

Forskning behövs kring olika dopningsmetoder och de medicinska effekterna av dessa, både avseende hormonbruk och annan form av dopning som t ex bloddopning. Det är också nödvändigt att ha en framförhållning beträffande eventuellt kommande dopningsmedel och -metoder.

Forskning behövs också för att vidareutveckla metoder som kan avslöja alla former av dopning. Det finns i dag dopnings-substanser som inte går att detektera alls eller med den grad av säkerhet som måste finnas för tillgodoseende av idrottarnas rättssäkerhet. Även enkla analysmetoder behöver tas fram i syfte att göra det lättare att upptäcka missbruk av dopningsmedel. Detta gäller exempelvis analyser med syfte att upptäcka testosteron- eller bloddopning.

Regeringen betonade i Dopningsutredningen betydelsen av samarbete med forskare i andra länder och att kunskap från olika forskningsprojekt bör spridas till de yrkesutövare som kommer i kontakt med dopningsproblematiken. Detta bör utvecklas vidare.

5.4 Dopningslaboratoriets finansiering

Som tidigare framhållits fordras för att en idrottare skall fällas för dopningsbrott inom idrotten att analysen av urinprovet skett vid ett laboratorium, ackrediterat av IOK/WADA. Det laboratorium som RF anlitar är Dopinglaboratoriet vid Huddinge Universitetssjukhus.

Laboratoriet berördes inte i någon större utsträckning i Dopningsutredningen. Idrottsutredningen föreslog att ansvaret för dopningslaboratoriet borde åvila utgiftsområdet för hälso- och sjukvården. Regeringen gjorde dock den bedömningen att ansvaret då inte skulle omprövas.

Laboratoriets ekonomi har till största delen berott på antalet analyser för idrotten. Då dessa analyser på grund av resursbrist under 1998 minskade ner till under 2 300 analyser hade laboratoriet inte tillräckliga resurser för framförallt forskning och metodutveckling. Inte heller fanns möjlighet att göra nyinvesteringar i analysapparatur. På sikt riskerades att laboratoriet skulle tappa sin ackreditering.

Inrikesdepartementet, som då hade idrottsfrågorna, tillskrevs i mars 1998 i finansieringsfrågan. Fr.o.m. 2000 har laboratoriet fått 1,5 miljoner kronor över RF:s budget för utveckling. Laboratoriets finanser har också förbättrats som följd av att RF fått resurser för utökning av antalet analyser.

Investeringar och utveckling av analysmetoder är nödvändiga för att laboratoriet skall kunna reackrediteras. Det kommer att finnas ett behov av analysmetoder för att upptäcka blod dopning och förbättrade och förenklade metoder för analys avseende AAS samt testosteron. Det kommer säkerligen också uppkomma behov av att finna metoder för upptäckt av genmanipulering.

Laboratoriet ersätter kontinuerligt äldre instrument för att kunna bedriva sin analysverksamhet. Nya instrument skrivs av på fem år. Investeringskostnaderna för dessa instrument måste täckas av intäkter för analyserna. Det är alltså väsentligt för laboratoriets finansiering att få en flerårig beställning av analyser från RF, då dessa utgör den största delen av laboratoriets verksamhet – under år 2000 63 procent av samtliga analyser. Resten hade sjukvården, sociala myndigheter, fängelser och arbetsgivare som beställare.

Idag pågår forskningsprojekt vid laboratoriet, bl. a med inriktning på eventuella genetiska skillnader i omsättningen av steroider. För detta projekt har forskningsanslag erhållits från WADA. Detta forskningsprojekt berör inte direkt den svenska

antidopningsverksamheten utan är en del av det internationella samarbetet mellan de IOC/WADA-ackrediterade laboratorierna. Laboratoriet är också berett att med kort varsel påbörja en forskning avseende detektering av bloddopning på ett enklare sätt än vad som kan ske i dag. Förutsättningen är dock att medel för detta ställs till laboratoriets förfogande.

Från och med mitten av 2003 får laboratoriet nya lokaler. Ytan ökas från idag 215 kvm till 285 kvm och med möjlighet till mera effektivt utnyttjande.

5.5 Dopingjouren

Uppmärksamheten kring det ökade bruket av framför allt anabola androgena steroider ledde till att Folkhälsoinstitutet fick uppdraget att samordna samhällets antidopningsarbete. Efter en idé från RF inrättades Dopingjouren, som öppnade den 15 oktober 1993. Folkhälsoinstitutet fick också uppdraget att svara för den arbetsgrupp som tillsatts med representanter från olika organisationer och myndigheter, bl.a. RF, som berörs av frågan. Denna samverkansgrupp har berörts under RF:s samverkan på nationell nivå (Avsnitt 4.3.)

5.5.1 Finansiering

Finansieringen till och med 1997 löstes genom anslag från Folkhälsoinstitutet inom ramen för myndighetens antidopningsarbete. Anledningen till att Folkhälsoinstitutet inte längre ansåg sig behöva finansiera verksamheten framgår av institutets yttrande över betänkandet "Doping i folkhälsoperspektiv" (SOU 1996:126) Institutet anför där att försöksverksamheten med telefonrådgivning nu var inarbetad och utgjorde en viktig informationskälla för såväl allmänhet som yrkesverksamma, som i sitt arbete kommer i kontakt med dopningsfrågor. Folkhälsoinstitutet ansåg att Dopingjouren borde ges en fastare förankring och i framtiden drivas av sjukvårdens huvudmän.

Folkhälsoinstitutets uppfattning framgår också av svar på en av riksdagsledamoten Barbro Westerholm ställd fråga (1997/98:84) om Dopingjourens framtid. I socialministerns svar framhålls att inrättandet av jourtelefonen var en snabb och okonventionell insats för kunskapsspridning och kunskapsinsamling. Läget hade däremot förändrats och kunskapen om dopningens risker hade numera en lokal och regional förankring motsvarande den som gällde för tobakens, alkoholens och narkotikans skadeverkningar. Enligt svaret var Folkhälsoinstitutets bedömning att det fanns ”tillräcklig kompetens lokalt och regionalt för att hantera problemet, initiera insatser och vid behov veta vart man vänder sig för att inhämta ytterligare kunskap”. Folkhälsoinstitutet ansåg sig – mot bakgrund av försämrade resurser – inte kunna motivera finansiering av Dopingjouren.

Under åren 1998 och 1999 har Pharmacia-Upjohn AB, finansierat verksamheten. Därefter har Socialdepartementet svarat för finansieringen fram till utgången av 2002. För Dopingjouren anslags 900 000 kronor per år, vilket i princip endast täcker fasta kostnader för jouren. För 2002 finns inte fullständig finansiering ens av de fasta kostnaderna. För övriga kostnader under åren 2000 och 2001 har extern finansiering måst sökas.

5.5.2 Verksamhet

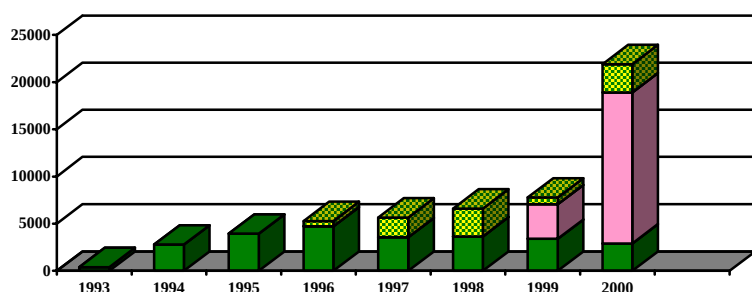
Dopingjouren har en rikstäckande telefonrådgivning, som är tillgänglig för såväl allmänhet som myndigheter. Telefonrådgivningen omfattar medicinska och sociala frågor, t.ex. effekter, biverkningar och andra risker med dopningspreparat. Preparat identifieras på basis av förekommande preparatnamn och utseende. Mycket tid läggs ner på att identifiera nya substanser och prekursorer. Dopingjouren informerar också om lagar och regler och förmedlar kontakter mellan den som ringer och andra relevanta instanser och organisationer. De som ringer till Dopingjouren tillhör följande kategorier

- har gymanknytning

- privatpersoner
- skola/hälsovård/studerande
- föräldrar, syskon, kamrater
- hälso- och sjukvård
- idrottsanknytning
- rättsvårdande och sociala myndigheter
- övriga

Av de som ringer till Dopingjouren har 25 procent egen erfarenhet av att använda dopningsmedel och hälften annan erfarenhet av sådana medel. Dessa är framförallt män. De vanligaste frågorna från personer med eget missbruk rör särskilda preparat, biverkningar och sjukvårdsfrågor. Andra som ringer är anhöriga, som vill ha råd om bl.a. behandlingsmöjligheter. Dessutom förekommer önskemål om allmän information om dopning.

Antalet besvarade samtal och kontakter till/med Dopingjouren åren 1993 – 2000 framgår av nedanstående diagram.

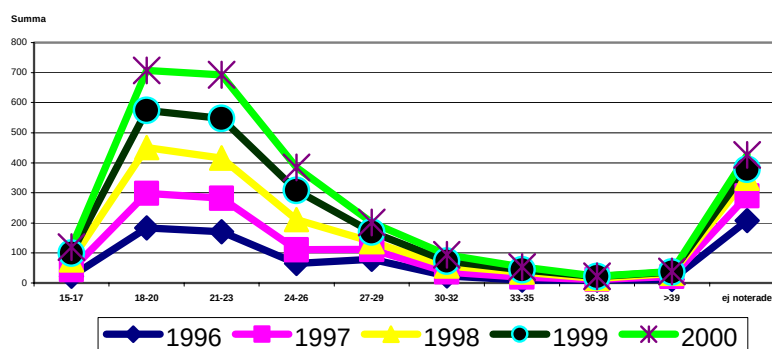

De ljusare staplarna visar besök på hemsidan. När hemsidan skapades var tanken att den som sökte seriös information, till exempel för projekt, föredrag och specialarbeten, skulle kunna hitta den på hemsidan. Detta gjordes för att minska trycket på telefonlinjen och öka tillgängligheten för de övriga grupper som ringer Dopingjouren. De rutiga (de översta under åren 1996-2000) staplarna visar på de samtal som inte kan besvaras under telefontid eller som rings utanför telefontiden. Trots

upprättande av hemsidan har Dopingjouren i dag för små resurser för att kunna besvara alla inkommande samtal.

Samma typ av telefonrådgivning förekommer på enstaka ställen i landet, men oftast finns där inte samma kompetens i ämnet som Dopingjouren har. Detta visar samtal till Dopingjouren från personer inom vård, skola och fritid som i sitt arbete möter dopningsfrågan och därför får anledning att söka kunskap. Dopingjouren får också genom sina samtal en god kunskap om trender i dopningsanvändning. Den trovärdighet i sakfrågan som byggts upp inom Dopingjouren är en viktig faktor i sammanhanget, både gentemot uppringande missbrukare och övriga som kontaktar Dopingjouren.

Den grafiska figuren nedan visar åldersfördelningen på de personer med egen erfarenhet av dopningsmissbruk som ringt under åren 1996-2000. Enbart männens ålder visas i tabellen.

Dopingjouren föreläser och medverkar i aktionsprogram och nätverk som agerar mot dopning. Genom sina kontakter uppmärksammar Dopingjouren tidigt tendenser och trender vad gäller dopningspreparat och andra närbesläktade och hälsofarliga substanser och får därigenom en god preparatkännedom.

Den kunskap som framkommer i Dopingjourens verksamhet dokumenteras och sprids – i mån av resurser - för att öka de egna

och samhällets kunskaper om dopningens fysiska, psykiska och sociala effekter.

5.6 Organisationsform för en nationell antidopningsenhet

Dopingkommissionens stadgeenliga uppgifter framgår under avsnitt 4.4. Det kan finnas anledning att diskutera organisationsformen för var dessa uppgifter skall utföras.

Enligt Europarådets antidopningskonvention krävs det att de rapporterande och de disciplinära organen skall vara åtskilda från varandra. I 13 kap RF:s stadgar fastslås att Dopingkommissionen är det ”verkställande” organet samt i 14 kap. att specialidrottsförbundens bestraffningsorgan och Riksidrottsnämnden är de ”dömande” organen (i vad avser förseelser mot RF:s dopningsregler). Konventionens krav i detta avseende är därmed uppfyllt.

För idrottens del är det dock också väsentligt att de kvalitetskrav som uppställs i IADA:s International Quality Concept uppfylls. I anslutning till införandet av IADA-standarden, som grund för en ISO-certifiering, har frågan om idrottens nationella antidopningsorganisations (NADO) oavhängighet väckts. Enligt dessa standarder skall NADO

- vara oberoende av nationella idrottsorganisationer och ha fullständig integritet på antidopningsområdet,
- ha erforderliga befogenheter och ansvar för planering, samordning och övervakning av dopningskontrollprocessen samt
- ha erforderliga befogenheter och ansvar för att rekommendera ändringar i idrottspolicies, lagar och/eller regler.

Dopingkommissionen utses i dag inte längre av Riksidrottsstyrelsen, RS, – vilket var fallet fram till RF-stämman 2001. Vid stämman ändrades reglerna så att kommissionen utses av stämman. Avsikten var att skapa en mer fristående

organisation för antidopningsarbetet. Ansvar för de medel och den personal som anvisats för antidopningsverksamheten ligger dock alltså hos RS. Utomstående skulle därmed kunna hävda att RS, till förmån för andra idrottsliga intressen, skulle kunna påverka kontrollverksamhetens omfattning och inriktning. Detta skulle kunna ske t.ex. genom att RS begränsar tilldelningen av resurser och genom att använda sin instruktionsmyndighet över personalen.

Med en från RF helt fristående antidopningsorganisation kan sådana misstankar utifrån helt elimineras. Sådana organisationer finns i olika länder i världen. Framförallt i länder där regeringarna har haft anledning att hårdare styra antidopningsarbetet finns detta. En sådan organisation kan antingen vara departemental eller vara helt fristående. Även i ett land som Norge, där idrotten har ett trovärdigt antidopningsarbete, finns diskussioner om att särskilja organisationen från idrotten och skapa ett eget organ. En arbetsgrupp har där lagt fram ett förslag om inrättande av ett helt fristående organ – en stiftelse – med uppgift att organisera kontrollverksamheten och anmäla förseelser mot dopningsreglerna. En fristående organisation var förutsatt redan i direktiven till arbetsgruppen.

Det finns både för- och nackdelar med en sådan organisation. Fördelarna är att det inte kan finnas någon grund för en misstanke om en otillbörlig påverkan på kontrollorganisationen från idrotter/idrottsmän som kan bli aktuella för dopningskontroller. Någon styrning avseende prioriteringar kan överhuvudtaget inte förekomma från idrottens sida.

Men det finns också ett antal nackdelar. En nackdel är att kontrollverksamheten blir mindre kostnadseffektiv om man inte använder sig av den kunskap som finns på RF-kansliet resp. på DF-nivå. En helt fristående organisation medför kostnader för etablering, samt kostnader för personal, datorstöd, ekonomi-hantering och information m.m. Utan de naturliga kontaktvägar som i dag finns, blir det svårare att få tips om potentiella dopningsanvändare. Informationen om dopning och farorna med dopning till de aktiva, som i dag är en naturlig del av varje dop-

ningskontroll, försvinner eller försvåras eftersom dopningskontrollverksamheten i en sådan organisation kommer att inriktas enbart på genomförandet av själva kontrollen. En fristående informationsverksamhet måste då byggas upp inom RF. Det finns också i dag en tillfredsställelse med att det är inom RF-idrotten som kontrollverksamheten bedrivs. En förutsättning för en fristående organisation torde också vara ett lagstöd för denna organisation att utföra dopningskontroller, för handläggning av dopningsärenden och för bestraffning av dopningsbrott.

Någon risk med att låta kontrollverksamheten ligga kvar inom RF-kansliet och med styrning från Dopingkommissionen kan mot bakgrund av vad ovan anförts, inte finnas. Detta under förutsättning att det finns garantier för att kommissionen kan disponera tillräcklig personal och tillräckliga medel för genomförande av dopningskontroller och analyser. Av det kvalitetssystem som ingår i certifieringsunderlaget skall klart framgå att antidopningsenheten i kontrollärenden rapporterar direkt till Dopingkommissionen och att kommissionen har full tillgång till de medel som erfordras. Det är en fördel om staten öronmärker medel i vart fall för dopningskontrollverksamheten.

Det finns sålunda ingen anledning att i dagens läge föreslå en förändring av huvudmannskapet för kontrollverksamheten. Läget kan bli ett annat om Dopingkommissionen skulle få ett ansvar för genomförande av kontroller utanför idrotten eller det vid certifiering eller i IADA-samarbetet ställs andra krav på självständighet.

6 Mål och åtgärder

6.1 Övergripande mål

Arbetsgruppen föreslår som övergripande mål att all idrottsverksamhet - såväl den verksamhet som organiseras av Riksidrottsförbundet som övrig verksamhet - skall vara dopningsfri.

Dopningen inom idrotten skall avskaffas. Detta framgår av den konvention mot dopning inom idrotten som Sverige skrivit under och ratificerat. Målet gäller även de organisationer som inte är medlemmar i RF. Inom RF-idrotten gäller den av WADA fastställda listan över förbjudna substanser och metoder. Inom annan idrottsverksamhet gäller som dopning vad som bestämts inom berörd organisation. I all annan verksamhet gäller de substanser som förbjuds enligt Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel.

Med en strävan att uppnå detta mål uppnår vi att de som idrottar kan tävla jämligt utan fusk och tjäna som förebilder för andra. Åskådaren kan njuta av en idrottsprestation med en övertygelse att den är ärligen uppnådd. Träningslokaler där dopningsmedel och dopade förekommer skall inte finnas.

Åtgärder att uppnå målet anser vi vara att

- öka antalet dopningskontroller,

- förstärka utbildning och information som påverkar attityderna i samhället mot dopning samt leder till ökad kunskap om dopning,
- förbättra samverkan mellan olika samhällsinstanser samt
- alla gym strävar efter att erbjuda en dopningsfri miljö

6.2 Ökat antal dopningskontroller inom RF-idrotten

Arbetsgruppen föreslår att antalet dopningskontroller inom idrotten skall öka med 50 procent utifrån 2002 års nivå under en treårsperiod. Effekterna av en ökning av antalet kontroller skall utvärderas innan beslut fattas om en ytterligare ökning.

Som tidigare framgått, genomför RF innevarande år 2 600 och nästa år 3 000 dopningskontroller på sina idrottare utifrån en av Dopingkommissionen för varje år antagen kontrollstrategi. Antalet kontroller är beroende av de medel som står till förfogande. Genom förslaget kommer antalet kontroller år 2005 att uppgå till 4 500 st.

Att risken att uttas till en kontroll har en effekt på benägenheten att dopa sig är uppenbar. I vilken utsträckning antalet kontroller kan ökas utan att den avskräckande effekten av varje tillkommande kontroll blir för liten i förhållande till kostnaderna, är osäkert. Denna effekt bör utvärderas. Helt säkert kan dock antalet öka ytterligare, utöver vad som nu föreslås.

Det ökade antalet kontroller innebär att fler idrottsutövare på såväl elit- som på lägre nivå kommer att testas. Kontrollerna skall utföras i enlighet med den internationella standarden för dopningskontroller som utvecklats av IADA-länderna.

6.3 Förstärkt utbildning och information

Arbetsgruppen föreslår att

- Riksidrottsförbundet och SISU skall ta ett större ansvar för att informationen och utbildning når ut till idrottande ungdomar, idrottsledare, m.fl. inom idrottsrörelsen på central, regional och lokal nivå,
- utbildningsinsatser för andra målgrupper, som exempelvis tull, polis, lärare, fritidspersonal och sjukvårdspersonal, skall öka,
- SF, DF och föreningar uppmuntras att söka projektmedel för att utveckla metoder för att utbilda och informera om dopning på ett verkningsfullt sätt,
- en för alla intresserade lättillgänglig bred kunskapsbank som kontinuerligt uppdateras skapas. Kunskapsbanken skall administreras av Dopingjouren.

Utbildning och information inom RF-idrotten är i stort specialidrottsförbundens, distriktsförbundens och föreningarnas ansvar. Information lämnas också i samband med att dopningskontroller genomförs. Distriktsidrottsförbunden bör på regional nivå i samråd med SISU fungera som samordnare av utbildningsinsatser och som stöd för de SF som har lokala utbildningsprogram för föreningar.

Informationen till idrottare skall innehålla fakta om vad som är förbjudet, de risker som finns att använda dopningsmedel ur såväl medicinsk som psykologisk synpunkt samt hur man kan uppnå bra träningseffekter utan att använda dopningsklassade preparat. Men informationen skall också innehålla attitydpåverkande inslag. Deltagarna skall uppmuntras till diskussion om

den etiska aspekten på dopning och till att ta ställning mot användande av förbjudna medel.

För att stimulera SF, DF och föreningar att genomföra bra utbildningsinsatser och samtidigt utveckla goda exempel på hur sådan utbildning kan gå till bör de ha möjlighet att söka projektmedel, antingen hos deras normala bidragsgivare eller med utnyttjande av andra finansieringsmöjligheter, exempelvis medel för drogförebyggande åtgärder.

Utbildningsinsatser, som genomförs av idrotten, får inte medföra att utbildning och fortbildning inte kommer till stånd för andra målgrupper, som lärare, tull och polis, sjukvårdspersonal, kommunernas personal inom fritidssektorn eller socialvården m.fl. Risken med en ökad informations- och utbildningsinsats inom idrotten är att andra samhällsinstanser slår sig till ro. Detta får inte ske. Kunskapen om riskerna med att använda dopningssubstanser är i samhället låg.

Det är viktigt att lärare ges tillräcklig utbildning för att kunna informera elever om farorna med att använda dopningsmedel men framförallt för att kunna förmedla till dem att de inte behöver använda konstlade preparat för att uppnå någon form av personlig status.

Om tull och polis ges en tillräcklig kunskap på området kan detta återspeglas i en ökad kunskap för samhället om omfattningen av bruket av dopningsmedel och effekterna av ett sådant bruk.

Att sjukvårdspersonal måste ha tillräcklig kunskap för att kunna identifiera om den bakomliggande orsaken till vissa sjukdomar är missbruk av anabola androgena steroider borde inte behöva sägas.

Det borde likaledes vara en självklarhet att kommunernas personal inom fritidssektorn och inom socialtjänsten har en ingående kunskap om missbruk av dopningsmedel, hur det yttrar sig och behandlingsmetoder.

Som framgått ovan har inte den ökning av utbildning och information som dopningsutredningen förutsatte och regeringen också förespråkade i propositionen "Åtgärder mot dopning" till

fullt blivit verklighet även om den synes ha ökat något. Exempelvis har några förändrade direktiv beträffande ANT-undervisningen inte lämnats till skolorna. Den tidigare omnämnda rapporten avseende ANT-undervisningen pekar på att det finns projektstöd som kommuner och skolor kan få för kompetensutveckling på hälso- och ANT-området. Även ökade kontakter och samverkan med landstingens folkhälsoenheter föreslås.

Företrädare för polis och tull har uttalat att det är svårt att tydliggöra utbredningen av och användandet av dopningsmedel i samhället. De som har behov av en aktuell kunskap om vilka medel som missbrukas har inte tillgång till sådan information. Dessa behov och andra kunskaps- och informationsbehov, inte minst om forskningsläget, bör samlas i en webbaserad databank. Behovet av en samlad kunskapsbank kan täckas genom att den kunskap som redan nu finns hos Dopingjouren, systematiseras, utvidgas och vidmakthålls av Dopingjouren.

6.4 Ökade insatser för att skapa samverkan

Arbetsgruppen föreslår att en ökad samverkan skapas mellan myndigheter och organisationer på central, regional och lokal nivå.

Det har tidigare konstaterats att den samverkansgrupp som leddes av Folkhälsoinstitutet (FHI) på grund av FHI:s ändrade arbetsuppgifter inte längre sammankallas. Den Strategigrupp som skapades för planering av Dopingjourens verksamhet finns dock kvar. Arbetsgruppen anser att denna bör utökas, så att den täcker också det behov som fylldes av den grupp som leddes av Folkhälsoinstitutet.

Tidigare har kortfattat beskrivits de samverkansgrupper som de flesta distriktsidrottsförbunden deltar i och redovisats den av landstinget i Värmland drivna samverkan. Det är önskvärt att liknande samverkansgrupper skapas och engageras i arbetet mot

dopning i hela landet. Ur många synpunkter kan sådan samverkan vara fruktbar. Information om vad som är på gång inom olika kretsar kan effektivisera arbetet mot narkotika och dopningsmedel och akuta insatser kan göras för förhindra effekter av missbruket.

Sådana grupper bör även finnas på den kommunala nivån och kan vid behov även brytas ner i än mer lokala grupper. Den ändring som gjordes i Socialtjänstlagen då kommunernas socialtjänst ålades ett ansvar att aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av bl.a. dopningsmedel motiverar att kommunerna engagerar sig i sådana grupper. Där bör dessutom finnas företrädare för t.ex. landstinget, polis och idrottsföreningar. Idrottsrörelsen bör vara en aktiv part för att sådana samverkansgrupper skapas.

6.5 Dopningsfritt på gym

Arbetsgruppen föreslår att

- samverkan inleds mellan aktörer som driver verksamhet för styrketräning och för allmän konditionsträning med syfte att skapa dopningsfria träningsmiljöer,
- frågan om en lagstiftning som möjliggör dopningskontroller och sanktionsförfarande för icke RF-föreningsanslutna tränande utreds ytterligare.

Det är önskvärt att de aktörer, som driver gymverksamhet och liknande, utvecklar samverkansformer för att uppnå en dopningsfri miljö. Om så behövs är Regeringskansliet berett att ta initiativ till ett möte med aktörer inom friskvårdsområdet för att diskutera dessa frågor.

I utredningen har konstaterats att det med nuvarande situation inte går att genomföra dopningskontroller på icke före-

ningsanslutna tränande på gym utan deras medgivande. Ett tänkbart sätt att skapa sådana möjligheter är en lagstiftning som tvingar individer att genomgå dopningskontroller i större utsträckning än som i dag är möjligt. Arbetsgruppen anser att denna fråga bör utredas. I avvaktan på en juridiskt gångbar lösning för kontroller på icke RF-föreningsanknutna medlemmar har arbetsgruppen inte möjlighet att föreslå att sådana kontroller skall genomföras och av vem de skall genomföras. Det tidigare omnämnda förslaget i Norge till lagstiftning i denna fråga bör bevakas.

7 Övriga förslag

7.1 Finansiering av Dopinglaboratoriet

Arbetsgruppen föreslår att medel reserveras inom anslaget Stöd till idrotten för att ge Dopinglaboratoriet tillräckliga resurser för forskning, metodutveckling och investeringar.

Att det finns tillgång till ett ackrediterat laboratorium är väsentligt, inte bara för analysverksamheten utan också för den expertkunskap som finns att tillgå på laboratoriet.

Som framgått ovan under avsnitt 5.4 är det nödvändigt att Dopinglaboratoriet kan räkna med en stadig inkomst av idrottsanalyser för att finansiera investeringar, men behöver också medel för forskning och metodutveckling på analysområdet. Medel bör reserveras inom anslaget Stöd till idrotten.

7.2 Dopingjouren, uppgifter och finansiering

Arbetsgruppen föreslår att

- Dopingjouren skall ansvara för utveckling och administration av den föreslagna kunskapsbanken,
- Dopingjouren skall svara för samordningen av den föreslagna centrala samverkansgruppen,
- Dopingjouren skall garanteras en fortsatt finansiering som täcker de behov ovannämnda ansvar ställer samt ger möjlighet till fortsatt verksamhet med rådgivning och kunskapsspridning. Medel bör reserveras inom idrottsanslaget och inom befintliga anslag inom folkhälsoområdet.

Arbetsgruppen anser att Dopingjouren, som bl.a. genom sin telefonjour får information om trender när det gäller användande av dopningsmedel och genom sin utåtriktade verksamhet får annan kunskap på området, kan vara en lämplig organisation för att samla och sammanställa all kunskap om dopning i den kunskapsbank som ovan föreslagits. För denna verksamhet torde fordras att det tillförs ytterligare kompetens till Dopingjouren i form av framförallt tvärvetenskaplig sakkunskap.

Enligt Europarådets antidopningskonvention, Artikel 3, har staten ett samordningsansvar beträffande politik och åtgärder inom de ministerier och myndigheter som ansvarar för frågor om bekämpning av dopning inom idrotten. För denna samordning bör Dopingjouren svara. Dopingjourens placering gör den lämplig som samordnare av den tidigare omnämnda arbetsgruppen på central nivå.

Det har tidigare påvisats det behov Dopingjouren täcker på rådgivningsområdet och som kunskapsspridare bl.a. om användning av nya substanser. Även för dessa arbetsuppgifter behöver Dopingjouren en långsiktig finansiering.

Arbetsgruppen anser att Dopingjourens finansiering även fortsättningsvis skall vara ett statligt ansvar. En varaktig och tillräcklig finansiering är nödvändig för att Dopingjouren skall kunna planera sitt arbete på längre sikt och därmed kunna genomföra de uppdrag som föreslås. Medel bör reserveras inom idrottsanslaget och inom befintliga anslag inom folkhälsoområdet för Dopingjourens verksamhet. Ett avtal bör därmed träffas mellan staten och ansvarig huvudman för Dopingjouren om hur verksamheten skall bedrivas och vilken återrapportering som skall ske.

7.3 Kosttillskott

Arbetsgruppen föreslår att Livsmedelsverket får i uppdrag att utreda hur säkerhet kan skapas om innehållet i kosttillskott som säljs på den svenska marknaden.

Det är av stor vikt för att det inte finns produkter med odeklarerade aktiva dopningssubstanser eller andra substanser på marknaden. Tidigare har beskrivits de problem som finns med osäkerhet om vem som skall ansvara för riktigheten av förteckningar över innehåll hos kosttillskott. En lösning kan vara en tydligare gränsdragning mellan läkemedelslagstiftningen och livsmedelslagstiftningen. Arbetsgruppen anser att Livsmedelsverket är den myndighet som bör vara bäst ägnad att utreda frågan.

Hälsokostrådets arbete med att utföra en s.k. redlighetskontroll av livsmedel, kosttillskott och naturmedel har beskrivits tidigare. Även om den mängd preparat som kan få Hälsokostrådets godkännande är mycket liten i förhållande till de stora kvantiteter som finns på marknaden, anser arbetsgruppen att

Hälsokostbranschen bör uppmuntras att utöka sin produktkontroll avseende substanser som är, eller kan omvandlas till, dopningsmedel.

7.4 Ändringar i dopningslagen

Arbetsgruppen föreslår att

- Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel ändras så att den även kommer att innefatta s.k. biologiska prekursorer, enligt framlagt förslag,
- Statens folkhälsoinstitut får ansvaret att avgöra vilka medel som omfattas av dopningslagen.

Efter det lagen trätt i kraft har konstaterats att det finns ett behov av att även s.k. biologiska prekursorer, dvs. ämnen som i kroppen omvandlas till könshormoner (anabola androgena steroider och testosteron), borde inkluderas i dopningslagen, dels att det borde anvisas en myndighet eller laboratorium, som skall ha ansvaret för att avgöra om ett preparat omfattas av lagen eller inte.

Om även prekursorerna omfattas av lagen blir bl.a. saluföring av produkter som innehåller sådana, förbjuden. Det är idag ett alltför enkelt försvar från en missbrukare av anabola androgena steroider att hävda att han endast brukat ett preparat som innehåller en prekursor. En lagändring på denna punkt är motiverad. Samtidigt bör vokabulären i lagen ändras till det korrekta uttrycket anabola androgena steroider.

Krav har också ställts att det skulle utses en myndighet som avgör vilka medel som omfattas av dopningslagens förbud. Erfarenheterna när det gällde att bestämma om GHB var ett sådant medel visar på fördelarna för rättsvårdande myndigheter och andra med att en sådan fråga avgörs snabbt och auktoritativt.

Arbetsgruppen föreslår att Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel ändras på sätt föreslagits ovan och har utformat ett förslag till lagtext. Gruppen anser också att en myndighet skall utpekas som avgör vilka medel som omfattas av dopningslagen. Tänkbara myndigheter är Läkemedelsverket och Statens folkhälsoinstitut. Arbetsgruppen anser att ansvaret mer ligger inom Statens folkhälsoinstituts verksamhetsområde.

7.5 Vård och rehabilitering

Arbetsgruppen föreslår att Socialstyrelsen i samverkan med Statens beredning för medicinsk utvärdering får i uppdrag att samla in den kunskap som finns om hur missbrukare av anabola androgena steroider kan vårdas och för att rekommendationer för behandlingen av missbrukare utarbetas.

Det har tidigare konstaterats att det inte finns någon samordning av kunskapen om hur missbrukare skall vårdas. Det finns olika projekt där man empiriskt försöker skapa en vårdform och rehabilitering för missbrukare av anabola androgena steroider. Några sådana projekt har beskrivits tidigare. Trots att detta även var regeringens förslag i propositionen ”Åtgärder mot dopning” har någon sammanställning av de olika försöken inte gjorts. Det finns alltså ingen samlad kunskap om vilken eller vilka behandlingsmodeller som passar bäst för missbrukare av dopningsmedel, framförallt AAS. Socialstyrelsen bör i samverkan med Statens beredning för medicinsk utvärdering få i uppdrag att samla in den kunskap som finns om hur missbrukare av anabola androgena steroider kan vårdas och för att rekommendationer för behandlingen av missbrukare utarbetas.

7.6 Forskning

Arbetsgruppen föreslår att forskning rörande såväl orsaker till missbruk av dopningsmedel som medicinska och andra effekter av ett sådant missbruk i idrotten eller i samhället i sin helhet intensifieras.

Det har tidigare framgått att forskning behövs såväl kring de psykosociala/samhälleliga som kring de medicinska faktorerna vid ett dopningsmissbruk, med olika utgångspunkter om missbruket förekommer inom idrotten eller i samhället. Arbetsgruppen anser att denna forskning måste intensifieras. Behovet omfattar både den typ av forskning, som skall finansieras via Vetenskapsrådet, som idrottsrelaterad forskning, som skall finansieras av Centrum för Idrottsforskning (CIF). Båda organisationerna bör vid sin bidragsfördelning beakta det här påtalade behovet.

8 Ekonomiska konsekvenser

Arbetsgruppens bedömning är att de förslag som redovisas i rapporten leder till kostnadsökningar för berörda myndigheter och organisationer av så marginell betydelse att effekterna av förslagen skall finansieras inom myndigheternas och organisationernas nuvarande anslag. Regeringen gjorde samma bedömning i sin proposition 1998/99:3 Åtgärder mot dopning.

Arbetsgruppens förslag om ökat antal dopningskontroller föreslås bli finansierat inom ramen för anslaget Stöd till idrotten mot bakgrund av den ökade utdelningen från AB Svenska Spel som härrör från överskottet av värdeautomatspel. Inom anslaget reserveras även medel för att ge Dopinglaboratoriet tillräckliga resurser för forskning, metodutveckling och investeringar. Avslutningsvis reserveras medel inom idrottsslaget och inom befintliga anslag inom folkhälsoområdet för Dopingjourens verksamhet.

Bilaga 1

Arbetsgruppens uppdrag

Bilaga 2

Antidopningsarbetet i Sverige i förhållande till Europarådets Anti Doping Convention

Tillsammans med flera andra länder signerade Sverige Antidopningskonventionen den 16 november 1989. Därefter ratificerades konventionen den 29 juni 1990 för att träda i kraft för Sveriges del den 1 augusti 1990.

Genom att Sverige godkände konventionen, blir Sverige såsom stat skyldig att följa densamma. Utvärdering av efterföljandet av konventionen har hittills skett i ett antal länder, exempelvis Norge och Tyskland. Denna rapport är framtagen för att kortfattat beskriva Sveriges efterlevnad av konventionen.

De artiklar i konventionen som är relevanta ur denna synpunkt är artiklarna 1 – 9. Övriga artiklar 10 –19 handlar om Övervakningsgruppen och dess uppgifter, hur konventionen kan ändras och dess giltighet m.m. Nedan följer en genomgång artikel för artikel med kommentarer avseende den eller de verksamheter som äger rum inom artikelns område. Med ”part” i konventionen avses staten i någon av dess former, departement, myndighet eller annan organisation. Konventionstexten har markerats med fetstil.

Rent generellt kan anmärkas att konventionen avser dopning inom idrotten. Den idrottsverksamhet som beskrivs i rapporten är den idrott, som bedrivs inom Riksidrottsförbundet (RF) och dess 67 specialförbund (SF). För idrottsmän/-kvinnor utanför

RF-idrotten gäller samhällets lagar, som beskrivs under Artikel 4 nedan.

Artikel 1 Konventionens ändamål

Parterna åtar sig i syfte att minska och slutligen avskaffa dopning inom idrotten att, inom ramarna för sina respektive konstitutionella befogenheter, vidta nödvändiga åtgärder för att tillämpa bestämmelserna i denna konvention.

Staten har för att uppfylla sin förpliktelse att arbeta mot dopning dels varje år i budgetskrivelsen anslagit medel för Sveriges Riksidrottsförbunds arbete mot dopning, antingen som ett direkt anvisat anslag för ändamålet eller som en del i det totala idrottsanslaget.

Beviljade medel under den senaste tioårsperioden (1991 – 2001) utgör

År	Anslag
1991	6 milj. kr
1992	6,3 milj. kr
1993	6,6 milj.kr
1994	6,6 milj.kr
1995	6,6 milj.kr
1996	6,6 milj.kr
1997	6,6 milj.kr
1998	7,2 milj.kr
1999	7,8 milj.kr
2000	10,3 milj. kr
2001	12,9 milj.kr

Under de tre senaste åren har därutöver av RF avsatts medel för kvalitetsarbetet och förberedelser för certifiering. Medel har

också beviljats till det 1993 bildade Folkhälsoinstitutet, som i sin tur anslagit medel till Dopingjouren.

Övriga åtgärder som vidtagits av staten framgår under kommentaren till de olika artiklarna.

Artikel 2 Definitioner samt konventionens räckvidd

1. I denna konvention avses med

- a. ”dopning inom idrott” förmedling till idrottsmän eller idrottsskvinnor, eller dessa personers bruk av, farmakologiska klasser av dopningmedel eller dopningmetoder;**
- b. ”farmakologiska klasser av dopningmedel eller dopningmetoder”, med förbehåll för punkt 2 nedan, de klasser av dopningmedel eller dopningmetoder som förbjudits av berörda internationella idrottsorganisationer och som finns upptagna i listor som godkänts av Övervakningsgruppen enligt villkoren i artikel 11.1.b;**
- c. ”idrottsmän och idrottsskvinnor” sådana personer som regelbundet deltar i organiserade idrottsaktiviteter.**

2. Till dess att en lista över förbjudna farmakologiska klasser av dopningmedel och dopningmetoder godkänns av Övervakningsgruppen enligt villkoren i artikel 11.1.b, skall den referenslista som finns upptagen i bilagan till denna konvention vara tillämplig.

Som kommentar till denna artikel kan upplysas att den lista som från tid till tid godkänts av Övervakningsgruppen, har varit den av IOK vid olika tidpunkter i anslutning till olympiska spel utfärdade listan över förbjudna substanser och metoder. En referens till denna lista har funnits i RF:s stadgar. Ansvaret för att upprätta en lista överförs till den oberoende världsantidopningsbyrån WADA. RF har genom en ändring i RF:s stadgar garderat

sig för denna ändring. Skulle mot förmodan Övervakningsgruppen besluta om en annan lista kommer det att uppstå en diskrepans mellan den lista som staten är uppbunden mot och den lista som RF kommer att tillämpa.

I några länder, anslutna till konventionen, förutsätts en lagstiftningsåtgärd för att anta den av IOC/WADA utfärdade listan.

Artikel 3 Samordning inom länderna

- 1. Parterna skall samordna politik och åtgärder inom de ministerier och myndigheter som ansvarar för frågor om bekämpning av dopning inom idrotten.**
- 2. De skall säkerställa en praktisk tillämpning av denna konvention och särskilt att kraven i artikel 7 uppfylls genom att, då så är lämpligt, anförtro genomförandet och tillämpningen av vissa av bestämmelserna i denna konvention åt en utsedd statlig eller icke-statlig idrottsmyndighet eller åt en idrottsorganisation.**

De departement som kan beröras av frågor om bekämpning av dopning inom idrotten är det departement, som har hand om idrottsfrågorna, nu Näringsdepartementet, och Socialdepartementet, som bl.a. hanterar läkemedelsfrågor. Därutöver har Folkhälsoinstitutet haft ett ansvar för dopningsfrågor, som inte bara rör idrotten.

Beträffande punkten 2. under denna artikel kan konstateras att antidopningsarbetet handhas av RF, som är den samlade idrottens organisation och nu består av 67 specialidrottsförbund. Antidopningsarbetet inom RF sker i enlighet med dess stadgar, vilka antas av den vartannat år förekommande RF-stämman.

Artikel 4 Åtgärder för att begränsa tillgången till och bruket av förbjudna dopningsmedel och dopningsmetoder

- 1. Parterna skall, när så är lämpligt anta lagar eller föreskrifter eller vidta administrativa åtgärder för att begränsa tillgången till (inklusive bestämmelser för att kontrollera omsättning, innehav, införsel, distribution och försäljning) samt bruket inom idrotten av förbjudna dopningsmedel och dopningsmetoder och i synnerhet anabola steroider.**
- 2. I detta syfte skall parterna eller, i förekommande fall, de berörda icke-statliga organisationerna ställa upp som kriterium för beviljande av offentliga bidrag till idrottsorganisationer att de faktiskt tillämpar föreskrifter mot dopning.**
- 3. Dessutom skall parterna**
 - a. bistå sina idrottsorganisationer med finansiering av dopningkontroller och analyser, antingen genom direkta anslag eller bidrag eller genom att beakta kostnaderna för sådana kontroller och analyser vid fastställandet av de totala anslag eller bidrag som dessa organisationer skall tilldelas;**
 - b. vidta lämpliga åtgärder för att under en avstängningsperiod vägra tilldelning av bidrag från allmänna medel för träningsändamål till enskilda idrottsmän och idrottskvinnor, som har avstängts till följd av ett dopningbrott;**
 - c. främja, och i förekommande fall för sina idrottsorganisationer underlätta, genomförandet av de dopningkontroller som krävs av de behöriga internationella idrottsorganisationerna, antingen under eller vid sidan av tävlingarna; och**

- d. främja och underlätta idrottsorganisationernas förhandlingar om avtal som gör det möjligt för deras medlemmar att bli testade av vederbörligen auktoriserade dopningkontrollgrupper i andra länder.**
- 4. Parterna förbehåller sig rätten att anta anti-dopningföreskrifter och att organisera dopningkontroller på eget initiativ och på eget ansvar, förutsatt att dessa överensstämmer med de relevanta principerna i denna konvention.**

Staten har genom olika lagar försökt att begränsa tillgången till dopningsmedel.

Läkemedelslagen har de grundläggande reglerna om läkemedel. Till läkemedel räknas "varor som är avsedda att tillföras människor eller djur för att förebygga, påvisa, lindra eller bota sjukdom eller symtom på sjukdom eller att användas i likartat syfte". Till sådana räknas många av de substanser som finns upptagna som förbjudna på idrottens lista. För import fordras i princip tillstånd. En enskild resande behöver inte tillstånd om införseln avser en mängd motsvarande högst 14 dagars förbrukning. Straff för brott mot lagen är böter eller fängelse ett år, om inte straff skall utdömas enligt Brottsbalken eller Lagen om smuggling.

Läkemedelslagen är subsidiär i förhållande till bl.a. narkotika- och dopningslagarna och Lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Livsmedelslagen gäller för livsmedel, bl.a. kosttillskott, som kan innehålla dopningsmedel. Otillåten hantering renderar motsvarande straff som enligt Läkemedelslagen.

Narkotikastrafflagen reglerar tillsammans med Lagen om kontroll av narkotika och Lagen om smuggling hantering av narkotiska preparat. Förbjudet är bl.a. förvärv i överlåtelsesyfte, innehav, bruk, framställande av narkotika som är avsett för missbruk samt åtgärder som är ägnade att främja handel av narkotika. Straffsatsen är för uppsåtliga brott för ringa brott från böter upp

till fängelse sex månader samt för vanligt brott och grovt brott fängelse upp till tre år respektive från två till tio års fängelse. Även oaktsamhetsbrott bestraffas.

Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel omfattar syntetiska anabola steroider, testosteron och dess derivat, tillväxthormon, samt kemiska substanser som ökar produktion och frigörelse av testosteron och dess derivat eller av tillväxthormon. Förbjudet är att annat än för medicinskt bruk införa till landet, överlåta, framställa, förvärva i överlåtelsetyfte, bjuda ut till försäljning, inneha, eller bruka sådana medel. Straffen för uppsåtliga brott – oaktsamhetsbrott bestraffas inte – är upp till två års fängelse, för lindrigt brott böter eller fängelse högst sex månader och för grovt brott sex månader till fyra års fängelse.

För olovlig införsel gäller Lagen om smuggling som har motsvarande straff som i dopningslagen, bortsett från att maximistrafet för grovt brott är sex års fängelse.

Socialnämnden – eller den nämnd som har hand om kommunens socialtjänst – har enligt socialtjänstlagen att ”aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra beroendeframkallande medel samt dopningsmedel”.

Förutom den ovan beskrivna lagstiftningen finns ett antal lagar som anger att i vissa sammanhang får urinprovskontroller göras.

Beträffande punkten 2. kan konstateras att RF:s stadgar, i vilka idrottens regler om dopning och dopningsförseelse finns, gäller samtliga specialidrottsförbund. För alla idrottsmän anslutna till förening inom ett SF, som i sin tur är anslutet till RF gäller samma regler när det gäller brott mot dopningsreglerna. SF:en är dessutom enligt stadgarna skyldiga att aktivt arbeta för en dopningsfri verksamhet inom förbundet och anslutna föreningar samt upprätta en plan för antidopningsarbetet. RF biträder aktivt SF:en med upprättande av sådan plan. Många SF har i sina avtal med elitaktiva idrottare att träningsbidrag och även kostnader för resor till tävlingar m.m. skall återbetalas om

idrottaren befinns skyldig till dopningsbrott. Träningsbidrag till dopningsavstängda torde inte i något fall utgå.

De medel som angivits ovan under artikel 1. avser att täcka såväl bl.a. dopningskontroller som analyser.

Med den konstruktion som angivits ovan erfordras inte någon aktiv insats från statens sida för att vad som anges under artikelns punkt 3. under c. och d. skall kunna åstadkommas.

Artikel 5 Laboratorier

1. Varje part åtar sig att

- a. antingen upprätta eller underlätta upprättandet på sitt territorium av ett eller flera laboratorier för dopningkontroll, vilka kan komma ifråga för godkännande enligt de kriterier som antagits av de behöriga internationella idrottsorganisationerna och godkänts av övervakningsgruppen enligt bestämmelserna i artikel 11.1.b; eller**
- b. bistå sina idrottsorganisationer, så att de får tillträde till ett sådant laboratorium på en annan parts territorium.**

2. Dessa laboratorier skall uppmuntras att

- a. vidta lämpliga åtgärder för att anställa och anlita, utbilda och omskola kvalificerad personal;**
- b. lägga upp lämpliga program för forskning och utveckling rörande de dopningmedel och metoder som används eller avses användas i dopningsyfte inom idrotten och rörande analytisk biokemi och farmakologi för att nå en bättre förståelse av effekterna av olika ämnen på människokroppen samt deras inverkan på idrottsliga prestationer;**

c. omedelbart publicera och cirkulera nya uppgifter om sin forskning.

I Sverige finns ett laboratorium för analys av dopningkontroller, nämligen Dopinglaboratoriet på Huddinge Universitetssjukhus. RF tecknar avtal med laboratoriet för bl.a. genomförande av analyser av idrottsprover. Laboratoriet blev första gången ackrediterat av IOK 1985 och har därefter klarat sin reackreditering varje gång så varit aktuellt. Numera är det en förutsättning för ackrediteringen av laboratoriet att det också klarar ackreditering mot ISO 4501. Ackrediteringen övertas, liksom dopningslistan, av WADA eller av WADA utsett organ.

Laboratoriet finansieras till största delen genom ersättning för de analyser som beställs av idrotten för antidopningsverksamheten. Intäkter kommer också från analyser för sjukvården samt från kontroller på anställda.

Analysintäkter ger inte alltid en tillräcklig finansiering av laboratoriets verksamhet. Detta blev uppenbart under 1998 då antalet analyser på grund av resursbrist minskade ner till under 2 300 tester. Det minskade underlaget innebar att laboratoriet inte hade tillräckliga resurser för framförallt forskning och metodutveckling. Inte heller fanns möjlighet att göra nyinvesteringar i analysapparatur. På sikt riskerades att laboratoriet skulle tappa sin ackreditering.

Fr.o.m. 2000 har laboratoriet fått 1,5 miljoner kronor över RF:s budget för utveckling. Laboratoriets finanser har också förbättrats som följd av att RF fått resurser för utökning av antalet analyser.

Idag pågår flera intressanta projekt vid laboratoriet, bl. a. med inriktning på testosteron och s.k. prekursorer till olika anabola steroider, finansierade bl.a. av WADA. Mellan dopningslaboratorierna världen över finns ett samarbete, som tar sikte på erfarenhets- och forskningsutbyte.

Artikel 6 Utbildning

1. Parterna åtar sig att, när så är lämpligt i samarbete med berörda idrottsorganisationer och med massmedia, utarbeta och genomföra utbildningsprogram och informationskampanjer som betonar de hälsorisker som dopning innebär samt den skada som den innebär för idrottens etiska värden. Dessa program och kampanjer skall rikta sig till både ungdomar i skolor och idrottsföreningar och deras föräldrar samt till vuxna idrottsmän och idrottskvinnor, idrottsfunktionärer, instruktörer och tränare. För dem som arbetar med medicinska frågor kommer sådana utbildningsprogram att betona respekten för medicinsk etik.
2. Parterna åtar sig att i samarbete med berörda regionala, nationella och internationella idrottsorganisationer uppmuntra och främja forskning om olika sätt att utarbeta vetenskapligt grundade fysiologiska och psykologiska träningsprogram som respekterar människans integritet.

Dopningsutredningen konstaterade i sitt betänkande att utbildning/fortbildning och information till världen utanför idrottsvärlden var otillräcklig och föreslog ökade insatser härför med inriktning på hälso- och sjukvårdspersonal, lärare, fritidsledare, socionomer samt personal inom tull- och polismyndigheterna.

Någon märkbar ökning av utbildning, fortbildning och information i förhållande till vad som framgick av den utvärdering som gjordes av Dopningsutredningen synes inte ha skett.

Inom idrotten förekommer information och utbildning på olika nivåer och i olika omfattning. Många distriktsidrottsförbund har bedrivit sådan verksamhet riktad inte bara till den RF-organiserade idrotten, utan också mot kunder på gym m.m.

Ett ypperligt tillfälle till information är i samband med genomförande av dopningskontroller. De av RF utbildade

dopningkontrollanterna tar ofta dessa tillfällen i akt för att sprida kunskap om dopning, dopningsmedel och deras inverkan på människokroppen.

Medel för någon massmedial informationskampanj har inte stått till buds, varför någon sådan inte heller kunnat genomföras. Ett projekt för att genomföra en sådan kampanj bearbetades under början på 1990-talet, men någon finansiering kunde inte hittas. Folkhälsoinstitutet fick uppdraget att samordna samhällets antidopningsarbete och inrättade Dopingjouren, som bortsett från åren 1998 och 1999 finansierats av samhälleliga medel.

Dopingjouren har en rikstäckande telefonrådgivning, som är tillgänglig för såväl allmänhet som myndigheter. Telefonrådgivningen omfattar medicinska och sociala frågor, t.ex. vad gäller effekter, biverkningar och andra risker med dopningspreparat.

Dopingjouren föreläser och medverkar i aktionsprogram och nätverk som agerar mot dopning. Genom sina kontakter uppmärksammar Dopingjouren tidigt tendenser och trender vad gäller dopningspreparat och andra närbesläktade och hälsofarliga substanser.

Den kunskap som framkommer i Dopingjourens verksamhet dokumenteras och sprids – i mån av resurser - för att öka de egna och samhällets kunskaper om dopningens fysiska, psykiska och sociala effekter. En kampanj som mer tog sikte på etikfrågan bedrevs av RF under 1980-talet "Elitidrottare mot doping".

Artikel 7 Samarbete med idrottsorganisationerna om åtgärder som skall vidtas av dem

- 1. Parterna åtar sig att uppmuntra sina idrottsorganisationer och genom dem de internationella idrottsorganisationerna att utforma och tillämpa åtgärder inom deras behörighet mot dopning inom idrotten.**

2. För detta ändamål skall de uppmuntra sina idrottsorganisationer att klarlägga och harmonisera sina respektive rättigheter, skyldigheter och åligganden, särskilt genom att harmonisera sina
 - a. anti-dopningbestämmelser på grundval av de bestämmelser som behöriga internationella idrottsorganisationer kommit överens om;
 - b. listor över förbjudna farmakologiska klasser av dopningmedel och förbjudna dopningmetoder på grundval av de listor som behöriga internationella idrottsorganisationer kommit överens om;
 - c. förfarande för dopningkontroll;
 - d. disciplinära förfaranden med tillämpning av överenskomna internationella naturrättsliga principer och säkerställande av respekten för misstänkta idrottsmäns och idrottsskvinnors grundläggande rättigheter; dessa principer kommer att omfatta
 - i de rapporterade och de disciplinära organen, som skall vara åtskilda från varandra;
 - ii sådana personers rätt till en opartisk rättegång och till rättegångsbiträde eller ombud;
 - iii klara och verkställbara bestämmelser om talan mot avkunnad dom;
 - e. förfaranden för genomdrivande av effektiva sanktioner mot tjänstemän, läkare, veterinärer, lagledare, sjukgymnaster och andra tjänstemän eller medhjälpare som är inblandade i idrottsmäns och idrottsskvinnors överträdelser av anti-dopningföreskrifter.

- f. **förfaranden för ömsesidigt erkännande av avstängningar och andra sanktioner som åläggs av andra idrottsorganisationer i samma land eller i andra länder.**
- 3. **Dessutom skall parterna uppmuntra sina idrottsorganisationer att**
 - a. **i verkningsfull omfattning införa dopningkontroller, inte enbart i samband med utan även utan förvarning vid lämplig tidpunkt utom tävlan; kontrollerna skall genomföras på ett sätt som är rättvist för alla idrottsmän och idrottskvinnor och även omfatta testning och omtestning av personer som, när så är lämpligt, valts ut slumpvis;**
 - b. **förhandla fram avtal med idrottsorganisationer i andra länder, varigenom en idrottsman eller idrottskvinna som tränar i ett annat land kan testas av en vederbörligen auktoriserad dopningkontrollgrupp i det landet;**
 - c. **klarlägga och harmonisera föreskrifter om uttagningsmöjligheter för deltagande i idrottsevenemang, vilka också kommer att omfatta anti-dopningkriterier;**
 - d. **främja idrottsmäns och idrottskvinnors aktiva egna deltagande i internationella idrottsorganisationers arbete mot dopning;**
 - e. **fullt och effektivt utnyttja de möjligheter som finns att tillgå för dopninganalys vid de laboratorier som föreskrivs i artikel 5, såväl under som utom idrottstävlan;**
 - f. **studera vetenskapliga träningsmetoder och dra upp riktlinjer avpassade för varje idrottsgren, för att skydda idrottsmän och idrottskvinnor i alla åldrar.**

Denna artikel beskriver det egentliga antidopningsarbetet, med det innehåll som staten bör uppmuntra sin idrottsorganisation

att genomföra. Det kan här vara på sin plats att, utifrån artikelns innehåll, kortfattat beskriva RF:s antidopningsarbete.

Regelverket

Som framgått ovan gäller RF:s stadgar för alla idrottsmän och idrottskvinnor aktiva i idrottsförening inom RF. Samma regler gäller alltså för alla idrottare inom RF i Sverige. Diskvalifikation inom en idrott gäller för samtliga RF-idrotter i Sverige. I vissa länder är det enbart resp. internationella förbunds regler som gäller, och de har då giltighet bara inom ifrågavarande idrott. Detta innebär att ett lands idrottare kan lyda under olika regler om avstängningar, bestraffningar m.m. Även för svenska idrottare kan det bli en regelkonflikt i de fall ett internationellt förbund beslutar om en sanktion som inte överensstämmer med de svenska reglerna. Ett världsomspännande arbete pågår dock för att i görligaste mån harmonisera straffen, framför allt diskvalifikationstidens längd.

Listan över förbjudna substanser och metoder

Som framgått ovan används IOK:s, senare WADA:s lista över förbjudna substanser och metoder. När det gäller förfarandet för genomförande av dopningskontroll är kvaliteten härpå i allra högsta grad en rättssäkerhetsfråga för idrottaren. Sedan länge har funnits utförliga regler om hur en dopningskontroll skall gå till. Dessa har successivt förbättrats.

Genom Sveriges anslutning till International Anti Doping Arrangement (IADA), ett mellanstatligt avtal mellan från början Canada, Storbritannien, Norge, Australien och Nya Zeeland samt sedermera utökat med utöver Sverige även Finland och Danmark har kvalitetsaspekten på procedurreglerna förstärkts. Inom IADA har utarbetats en internationell standard för dopningskontroll (ISDC), som sedermera accepterats som en ISO PAS, mot vilken certifiering kan ske. Inriktningen är att ISDC skall bli en ISO-standard.

RF har arbetat fram procedurer i anslutning till ISDC, som delvis implementerats den 1 juli 2001 och certifiering skall förhoppningsvis uppnås i början av 2002. Inom flera länder pågår arbete med anpassning till ISDC. ISDC är den standard som tillämpas av Världsan antidopningsbyrå (WADA) i samband med organisationens out-of-competition tester världen över.

Disciplinärt förfarande

Även det disciplinära förfarandet framgår av RF:s stadgar. I normalfallet är gången i ett misstänkt fall av dopning följande. Efter en positiv analys underrättar Dopinglaboratoriet RF:s antidopningsenhet. Idrottsmannen ges möjlighet att få sitt s.k. B-prov (vid dopningskontrollen delas urinprovet upp i två flaskor. A-provet analyseras alltid) analyserat. Idrottsmannen bereds tillfälle att yttra sig. Om Dopingkommissionen finner att det är fråga om ett fall av dopning gör kommissionen en anmälan till idrottarens SF. Ett brott mot dopningsreglerna föreligger också om en idrottsutövare underlåter att inställa sig till dopningskontroll, vägrar att lämna dopningsprov, avviker från dopningskontroll, genom medel eller metod försöker dölja bruk av dopning eller på annat sätt försvårar dopningskontroll. SF:et införskaffar den ytterligare utredning i ärendet som erfordras och beslutar därefter om idrottaren har varit dopad och i så fall om sanktionen härför. Normalt är sanktionen för dopning med exempelvis efedrin diskvalifikation en månad, tidigare tre månader, och för bruk av anabola steroider 24 månader. Längsta straffet är enligt stadgarna 24 månader, även efter upprepade förseelse, inte som hos en del internationella förbund, livstids avstängning.

Diskvalifikation gäller tävling eller uppvisning i alla idrotter i Sverige samt förbud att utöva uppdrag inom idrotten. Inom vissa idrotter omfattar diskvalifikationen även träning. Beslutet kan överklagas till Riksidrottsnämnden som är idrottens högsta dömande organ. I Riksidrottsnämnden sitter bl.a. jurister, som varit/är domstolsjurister. Förfarandet i dopningsärenden inför

RIN är liksom i SF:et mestadels skriftligt, men den anmälde har möjlighet att begära muntlig förhandling och har rätt att biträdas av ombud. Riksidrottsnämndens beslut kan inte överklagas.

Som framgår av punkten 2.d.i skall de rapporterade och de disciplinära organen vara åtskilda från varandra. Såväl Dopingkommissionen som riksidrottsnämnden utses numera av RF-stämman. Något personsamband finns inte. SF:ets bestraffningsorgan kan bestå av dess styrelse eller av en särskild bestraffningsenhet. Något jäv får naturligtvis inte förekomma på någon nivå.

Dopningskontroller

Dopingkommissionen upprättar årligen en prioriteringslista över vilka idrottare som skall tas ut till dopningskontroll. Utläggning av själva kontrollen görs från RF:s anti-dopningsenhet. Kontrollerna utförs av dopningskontrollfunktionärer som anlitas av RF. De utbildas av Dopingkommissionen och ackrediteras som kontrollfunktionärer.

Antalet kontroller och den procentuella fördelningen på tävlingskontroller resp. vid träningstillfällen har sedan 1991 varit

År	Antal Kontroller	Tävlingskontroller	Träningskontroller
1991	1 840	784	1 056
1992	2 089	815	1 274
1993	2 192	874	1 318
1994	2 025	686	1 339
1995	2 162	965	1 197
1996	2 226	1 037	1 189
1997	2 344	851	1 493
1998	2 108	736	1 372
1999	2 065	659	1 406
2000	1 854	748	1 106

Antalet kontroller 2001 är planerade till 2 600 och 2002 till 3 000.

Artikelns övriga punkter

De nordiska ländernas idrottsförbund tecknade 1986-1987 en konvention, innehållande bl.a. möjligheter att inom de nordiska länderna göra dopningkontroller på idrottsutövare från de andra nordiska länderna. Konventionen omformulerades 1994 till ett avtal mellan samma länder.

Genom att ett antal länder så småningom kommer att få sin dopningskontrollprocess certifierad ökar möjligheterna att testa idrottsutövare utanför det egna landet.

Det under senare år ökade fokus på dopningsproblemet och tillskapandet av WADA, med dess out-of-competition kontroller medför att antalet sådana kontroller ökar, vilket i sin tur förhindrar dopningsbruk under uppbyggnadsskeden.

Det ligger i RF:s intresse att idrottsutövarna aktivt deltar i arbetet mot dopning. Det ovannämnda projektet "Elitidrottare mot doping" var ett exempel på sådant deltagande.

Likafullt är det angeläget att utnyttja det antal analyser, vartill finansiering finns. Ur RF:s synpunkt är det angeläget att öka antalet kontroller och framställning härom har gjort att antalet under de senaste åren ökat och kommer att öka.

Det ankommer på SF:en att ta fram vetenskapliga träningsmetoder och riktlinjer för verksamheten som motverkar frestelsen att använda dopningsmedel för att orka med träning och tävling

Artikel 8 Internationellt samarbete

- 1. Parterna skall nära samarbeta i frågor som täcks av denna konvention och skall främja ett liknande samarbete mellan sina idrottsorganisationer.**
- 2. Parterna åtar sig att**
 - a. uppmuntra sina idrottsorganisationer att agera på ett sätt som främjar tillämpningen av bestämmelserna i denna**

konvention inom alla behöriga internationella idrottsorganisationer som de är knutna till, vari inbegrips vägran att godkänna anspråk på världsrekord eller regionala rekord, om dessa inte åtföljs av en bestyrkt rapport om negativt dopningprov:

- b. främja samarbete mellan personalen i sina laboratorier för dopningkontroll upprättade eller verksamma i enlighet med artikel 5; och**
 - c. inleda bilateralt och multilateralt samarbete mellan sina behöriga organ, myndigheter och organisationer för att även på internationell nivå uppnå de syften som anges i artikel 4.1.**
- 3. De parter som har laboratorier som upprättats eller är verksamma i enlighet med artikel 5 åtar sig att bistå andra parter så att dessa kan förvärva den erfarenhet, skicklighet och teknik som behövs för att de skall kunna upprätta sina egna laboratorier.**

Sverige deltar normalt i de möten som hålls inom övervakningsgruppen för denna konvention, och har vid olika tillfällen deltagit i övervakningsgruppens underkommittéer. Sverige har dessutom vid olika konferenser, anordnade inom ramen för Europarådets verksamhet, biträtt med information och utbildning för länder med behov av sådan.

Sverige har vidare tillsammans med de andra nordiska länderna stött de baltiska staterna i uppbyggnaden av deras antidopningsverksamhet.

På departementets uppdrag deltar RF tillsammans med Australien, Danmark, Finland, Kanada, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland och Storbritannien sedan 1998 i arbetet i International Anti Doping Arrangement (IADA). Syftet med samarbetet är främst att harmonisera och kontinuerligt förbättra det nationella arbetet mot dopning inom idrotten. RF deltar också i

det mellan de nordiska länderna bedrivna samarbetet i Fælles-kommittén, där även antidopningsfrågor behandlas.

Vad som inträffar i EU respektive World Anti Doping Organisation (WADA) inom dopningsområdet följs upp, med speciellt intresse för WADA:s arbete med listan över förbjudna substanser och metoder, antidopningskoden och de dopningskontroller, som genomförs utom tävling på elitidrottare över hela världen.

Dopinglaboratoriet vid Huddinge Universitetssjukhus deltar i det samarbete som alla IOC/WADA-ackrediterade laboratorier bedriver med utbyte av kunskap och information och delaktighet i forskning.

Artikel 9 Förmedling av information

Varje part skall till Europarådets generalsekreterare på ett av Europarådets officiella språk lämna alla relevant information om de lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som har vidtagits för att efterkomma bestämmelserna i denna konvention.

Den information som efterfrågas från Europarådet lämnas i vederbörlig ordning.

Bilaga 3

Ett exempel på samverkan på regional nivå

Våren 1993 bildades i Värmland **Länsgruppen mot doping**. I gruppen ingår representanter från tull, polis, kommunförbund, landsting, länsstyrelse och idrotten. Samarbetet initierades av Värmlands Idrottsförbund för att motverka utbredning av dopningsmissbruk och för att förebygga icke medicinskt bruk av i första hand anabola steroider. Fortfarande år 2000 fanns signaler från gym och anhöriga om att tillgången på preparat var stor. Ur projektets målbeskrivning citeras följande.

MÅL 2000 – 2002

A. Motverka nyrekrytering av brukare av dopningspreparat och andra droger.

Genom insatser på skolor och fritidsgårdar vill vi förändra ungdomars synsätt och därigenom förändra deras attityder så att de tar ställning mot bruket av dopningspreparat och andra droger.

B. Minska bruket av dopnings inom aktuella brukargrupper/miljöer

Speciella insatser kommer att göras för de grupper och i de miljöer där dopningspreparat är vanligt förekommande och

lättåtkomliga, t.ex. bland kroppsbyggare, brukare av andra droger och kriminellt belastade personer.

C. Arbeta för en sund själ i en sund kropp

Styrka utifrån egna förutsättningar. Länsgruppen vill påvisa vilka drivkrafter och mekanismer som kan leda till och vidmakthålla missbruket av dopningspreparat och andra droger.

År 2000

En projektanställd person under perioden 2000-2002
Harmonisering av verksamheten med hänvisning till ny lagstiftning
Information om dopning till kommun och landstingspolitiker
Erbjuda utbildning för skolhälsovårdspersonal
Inbjuda gymnasier till diskussion om dopningsfria gym
Medverka vid arrangemang
Insatser till skolor och föreningsliv
Göra den årliga dopningsenkäten

År 2001

Medverka vid arrangemang
Fortsatt samverkan med gymmen i länet
Utbildning skall erbjudas följande personalgrupper

- åklagare
- nämndemän
- advokater
- poliser
- tulltjänstemän
- kriminalvårdspersonal
- skolpersonal

Informationsinsatser till skolor och föreningsliv
Göra den årliga dopningsenkäten

År 2002

Medverka vid arrangemang
Fortsatt samverkan med gymmen i länet
Utvärdering av länsgruppens insatser under handlingsplanperioden 2000-2002
Erbjuda utbildning för skolpersonal
Informationsinsatser till skolor och föreningsliv
Göra den årliga dopningsenkäten.

Landstinget i Värmlands verksamhetsberättelse i september 2001.

Åren 1998-1999 genomfördes ett droginformatörsprojekt i Värmlands län. 14 arbetslösa utbildades för att sedan arbeta i sin hemkommun och i vissa fall i kranskommunerna med information om droger. Syftet var att med aktiv information förändra ungdomars attityder och synsätt till de olika drogerna på marknaden och därigenom också påverka attityden till bruket/missbruket av dopningspreparat. Utbildningen genomfördes först som internat och därefter separata utbildningsdagar och med möjlighet till feedback. Högstadium och gymnasium var målgrupp.

Enkäter genomfördes i klasserna 7-9 och uppgick till totalt ca 2500 enkäter per år. En sammanställning skall senare göras genom Landstinget i Värmland.

Även den projektanställda har genomfört vissa föreläsningar bl.a. i idrottsledarutbildningen vid distriktsidrottsförbundet, för Frivårdsmyndigheten i fotbollsprojektet och för skolpersonal.

Gym Nätverk

Motivet till samverkansprojektet var att kommunikation mellan gymmen kan innebära att en person inte kan hoppa mellan olika gym. Avtal med de tränande skulle upprättas och utbildningar skulle anordnas för de tränande. Dopningstester skulle utföras på gymmens bekostnad som en avskräckande faktor.

Under 1998 samlades representanter från de olika gymmen och föreningarna i Värmland i Idrottens Hus i Karlstad tillsammans med representanter från Länsgruppen mot dopning för en diskussion om hur de på bästa sätt skulle kunna arbeta vidare på ett konstruktivt sätt tillsammans med gymmen. Projektet påbörjades under 1999 och medel söktes för att användas i ett startskede. Syftet var att öka kunskapen hos ungdomar som tränar på gymmet, instruktörer och annan personal. Kontrakt skulle formuleras gentemot tränande och mot övriga gym. Gemensam logotype skulle skapas, som visade att man arbetar för ett rent träningsalternativ. Dopningstester skulle genomföras.

Initialt arbetar den projektanställda som samordnare i nära samarbete med Länsgruppen. Sedan skall ansvaret lämnas över till Nätverket, som skall finansieras med bidrag från gymmen. Arbetet fortgår med att forma ett samarbete mellan gymmen, där de själva skall vara aktiva i att ta fram stadgar, policies m.m. Någon formell organisation är ännu inte bildad.